

16+

Мімі

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 12 (5273) 29 сакавіка 2024 г.

ISSN 0024-4686

Сустрэчы
на жыццёвых
пуцявінах
стар. 6

Краявід
Полацка
з-за Дзвіны
стар. 12

Маштабныя
ідэі
і думкі
стар. 13

Моладзь і класіка

Фота БелТА.

Сцэна са спектакля «Жаніцьба. Фантасмагорыя».

З поспехам прайшоў у Магілёве чарговы Міжнародны маладзёжны тэатральны форум «М.@rt.Кантакт». Удзел сёлета прынялі калектывы з Арменіі, Беларусі, Балгарыі, Казахстана, Кыргызстана і Расіі — яны паказалі глядачу 23 спектаклі.

Галоўную ўзнагароду — Гран-пры і «Залатую маску» — атрымаў спектакль «Жаніцьба. Фантасмагорыя» Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра. Рэжысёр пастаноўкі паводле п'есы Мікалая Васільевіча Гоголя — заслужаны артыст і заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі, лаўрэат расійскай Нацыянальнай тэатральнай прэміі «Залатая маска», заснавальнік, мастацкі кіраўнік і рэжысёр Пермскага тэатра «Каля Моста» Сяргей Фядотаў — атрымаў прызы «За рэжысёрскае майстэрства» і «За яркі акцёрскі ансамбль» у спектаклі «Вій».

Прыз сімпатый глядачоў і «Залатая маска» дасталіся пастаноўцы Міхаіла Рабіновіча «Мяцеліца» ад Дзяржаўнага акадэмічнага рускага драматычнага тэатра Рэспублікі Башкартастан. А спектакль «Букоўскі» Ерэванскага дзяржаўнага тэатра лялек імя Аванэса Туманяна (Арменія) стаў найлепшым па меркаванні маладзёжнага журы.

«ЛіМ»-акцэнт

Акцыя. Агульнарэспубліканская акцыя «Разам з мастацтвам» стартавала на сцэне спартыўна-культурнага цэнтра Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Яна праводзіцца Маладзёжным тэатрам эстрады пры падтрымцы Міністэрства культуры і прымеркавана да святкавання 80-й гадавіны вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Так, дзеячы культуры і мастацтва выступаюць на больш як 30 дыялогавых пляцоўках краіны. Вядомыя і юныя артысты выканаюць патрыятычныя кампазіцыі, падзяляюцца аповедамі і ўспамінамі родных людзей аб подзвігу беларускага народа падчас акцыі «Нашы гісторыі пра Герояў вайны», вывучаюць гісторыю вызвалення рэгіёнаў, якія наведваюць, праз дыялог з гледачом. Таксама будуць арганізаваны тэматычныя выстаўкі.

Памяць. Часовая выстаўка «Азарычы. Чорныя зоры» працуе ў Гомелі ў карціннай галерэі Г. Х. Вашчанкі, інфармуе БелТА. Экспазіцыя прысвечана 80-годдзю вызвалення Чырвонай Арміяй вязняў лагера смерці «Азарычы». 12 удзельнікаў — мастакі рэгіёна і члены Гомельскай абласной арганізацыі Беларускага саюза мастакоў — знаёмяць з 17 твораў. Дапамогай у стварэнні ілюстрацый сталі дакументальныя фатаграфіі, успаміны былых вязняў канцлагера. Выстаўка «Азарычы. Чорныя зоры» мае перасоўны характар. Усе творы будуць падараны музею памяці ахвяр канцлагера ў мемарыяльным комплексе «Азарычы».

Прэм'ера. Новы спектакль «На чорнай-чорнай вуліцы» паказалі ў Беларускай дзяржаўнай тэатры лялек. «Прыемна, што менавіта прафесійнае свята — Міжнародны дзень лялечніка — мы адзначаем яркай прэм'ерай, на якую патрачана шмат сіл і часу, — цытуе БелТА дырэктар Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек Дзмітрыя Сямёнава. — Мне здаецца, тут, як і ў любой працы, самае галоўнае, калі чалавек укладвае душу ў сваю справу, а вынік радуе і стваральнікаў, і гледачоў. Сёння на нашай сцэне прэм'ера вяржэняга спектакля. Менавіта на вяржэня рэпертуар мы робім акцэнт, таму што дзіцячага рэпертуару, з якім можна пазнаёміцца ў выхадныя дні, у нас дастаткова». Рэжысёрам-пастаноўшчыкам, харэографам выступіў Яўген Карняк, мастак-пастаноўшчык — Таццяна Нерсісян, кампазітар — Кацярына Аверкава.

• Брэсцкі акадэмічны тэатр драмы падрыхтаваў прэм'еру спектакля «Бацькі і дзеці» паводле рамана Івана Тургенева. Рэжысёрам спектакля з'яўляецца Сяргей Шчадрын, пераможца творчай лабараторыі Саюза тэатральных дзеячаў Расійскай Федэрацыі, якая праводзілася мінулымі летам у Брэсцкім акадэмічным тэатры драмы. Прэм'ера адбудзецца сёння. Па задуме стваральніка, падзеі будуць разгортвацца ў сучаснасці. Нязменным застаецца канфлікт бацькоў і дзяцей. Яшчэ адну прэм'еру ў Брэсцкім акадэмічным тэатры драмы рыхтуюць на май, прымяркуючы яе да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Вернісаж. 4 красавіка Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы і Творчая майстэрня архітэктара Л. Левіна запрашаюць на адкрыццё выстаўкі «Зямля Леаніда Левіна». Створаныя за служаным архітэктарам Беларусі і з яго ўдзелам мемарыялы ўвекавечваюць подзвіг партызанаў, падпольшчыкаў, салдат-вызваліцеляў і ўшаноўваюць памяць ахвяр Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску, Слуцку, Ушацах, Оршы, Івацэвічах і іншых гарадах. Найвышэйшую дзяржаўную ацэнку атрымаў мемарыяльны комплекс «Хатынь», адзначаны Ленінскай прэміяй (1970). Леанід Левін — двойчы лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь: у аўтарскім калектыве за архітэктурна-манументальны ансамбль забудовы цэнтра Давыд-Гарадка (2002) і за мемарыял «Дзесям — ахвярам Вялікай Айчыннай вайны» ў Красным Беразе (2011). Падчас вернісажу куратарскую экскурсію правядзе кіраўнік Творчай майстэрні Леаніда Левіна дачка архітэктара Галіна Левіна.

Рэгіён. Выстаўка «Праз прызму часу», прысвечаная 85-годдзю Віцебскага абласнога метадычнага цэнтру народнай творчасці, адкрылася на мінулым тыдні. Праект расказвае пра гісторыю ўстановаў культуры, яе дасягненні і сучасных майстроў, якія перадаюць новым пакаленням сакрэты традыцыйных відаў мастацтва. Адна частка экспазіцыі ўяўляе сабой збор вырабаў майстроў, якія працуюць у традыцыйных народных стылях. Тут можна ўбачыць фатаграфіі, на якіх адлюстраваны самыя цікавыя моманты работы абласнога цэнтру творчасці, літаратуры і метадычных выданняў, якія друкаваліся на працягу 85 гадоў дзейнасці ўстанова, а таксама ўзнагароды, афішы, брашуры, буклеты, запрашэнні і многае іншае. Другі блок прадстаўляе каля 150 работ з усёй Віцебскай вобласці, што належаць народным майстрам Беларусі, якія пражываюць у паўночных рэгіёнах.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Адзіная сувязь

Упершыню афіцыйна паміж Гомельскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі і Курскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Расіі напярэдадні Дня яднання народаў Беларусі і Расіі адбыўся міжнародны анлайн-тэлемот «Пісьменнікі Гомеля і Курска: адзіная сувязь». Яго правядзенню спрыялі як індывідуальныя кантакты паміж пісьменнікамі двух рэгіёнаў, так і нядаўняя знакавая падзея.

Падчас прэзентацыі Курскай вобласці на выстаўцы «Расія» на ВДНГ было падпісана Пагадненне аб гандлёва-эканамічным, навукова-тэхнічным і культурным супрацоўніцтве паміж Гомельскай і Курскай абласцямі. Подпісы пад дакументам паставілі старшыня Гомельскага аблвыканкама Іван Крупко і губернатар Курскай вобласці Раман Старавойт.

Пасля прапанова старшыні Гомельскага аддзялення СПБ Уладзіміра Гаўрыловіча аб наладжванні супрацоўніцтва была прынята кіраўніком Курскага аддзялення СПР Яўгенам Карпуком, а дзякуючы падтрымцы кіраўніцтва і тэхнічнаму суправаджэнню спецыялістаў дзвюх абласных бібліятэк — Гомельскай і Курскай — адбыўся першы тэлемот дружбы.

19 сакавіка — дзень 80-годдзя вызвалення вязняў Азарыцкіх лагераў смерці. Хвілінай маўчання актывісты

форум

Таямніцы перакладу

Урамках Дэкады рускай кнігі ў Брэсцкай абласной бібліятэцы імя М. Горкага прайшла сустрэча з паэтамі-перакладчыкамі Любоўю Красеўскай і Настассяй Нарэйкай.

Сакрэтамі майстэрства пісьменнікі падзяліліся са студэнтамі філалагічнага факультэта Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Пушкіна. Любоў Красеўская пазнаёміла аўдыторыю са сваімі перакладамі твораў беларускамоўных паэтаў Міколы Антанюскага, Настасі Нарэйкі, Анатоля Шушко, распавяла пра літаратурную канферэнцыю ў Казані, да якой брэсцкія аўтары падрыхтавалі пераклады Г. Дзяржавіна на беларускую мову.

Дарэчы, гэта быў першы перакладчыцкі вопыт Настасі Нарэйкі. Сёння ў яе творчай скарбонцы — пераклады

юбілей

Планы на святочны год

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы прайшоў круглы стол «Музею Янкі Купалы — 80». Прадставілі новыя праекты, вызначылі перспектывы кірункі супрацоўніцтва.

Удзел у рабоце круглага стала прынялі работнікі сферы культуры, навукоўцы, прадстаўнікі творчых саюзаў, арганізацыі-партнёры. «Задачы, якія сёння ставяцца перад музеем, вызначаюцца станам музейнай навуцы, узроўнем развіцця новых інфармацыйных тэхналогій. Рэаліі патрабуюць распрацоўкі форм работы з аўдыторыяй. Сучасныя музеі ўсё больш ператвараюцца ў комплексныя культурна-адукацыйныя і цэнтры вольнага часу», — адзначыла дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Ганна Галінская.

Да 80-годдзя музея запланаваць шэраг праектаў, якія датычацца культурна-асветніцкай і выставачай дзейнасці ўстановаў. Праект «Музыка ў музеі», які ўжо пачаў сваю работу з імпрэзы, прысвечанай жонцы Янкі Купалы — Уладзіславе

Гомельскія пісьменнікі падчас тэлемота.

пісьменніцкіх арганізацый ушанавалі памяць загінулых у гады Вялікай Айчыннай вайны.

Творцы таксама падзяліліся важнымі аспектамі сваёй грамадскай і літаратурнай працы, адзначылі напярэдадні партнёрства — развіццё культурных сувязей, пашырэнне супрацоўніцтва ў пытаннях выхавання дзяцей і моладзі, павагі да кнігі.

З курскага боку выступілі Яўген Карпук, Дзмітрый Жукаў, Мікалай Пахомаў, Вадзім Карнеў, Уладзімір Рабінін, Таццяна Крыгіна, Ганна Алфёрава. Ад імя гамельчан — Уладзімір Гаўрыловіч, Міхаіл Болсун, Тамара Кручэнка, Наталля Шамяткова, Іна Спасібіна.

Курскія літаратары падтрымалі прапанову аб больш цесным узаемадзеянні на творчым полі. У прыватнасці, расійскія аўтары ўжо сёлета змогуць прадставіць сваю творчасць

гомельскім чытачам на XIX Міжнародным фестывалі-свяце «Славянскія літаратурныя Дажынкi», а ў 2025 годзе сумеснымі намаганнямі будзе падрыхтаваны і выдадзены першы выпуск літаратурнага зборніка, які аб'яднае пісьменнікаў дзвюх абласцей. Акрамя таго, мяркуюцца і абменныя публікацыі аўтарскіх твораў у рэгіянальных альманахах. Беларускі бок таксама прапанаваў творчай моладзі Куршчыны паспрабаваць сябе ў якасці перакладчыкаў у рамках Міжнароднага конкурсу перакладаў «Беларусь — Расія. Сожскія Берагі дружбы», а таксама паўдзельнічаць у іншых праектах, накіраваных на развіццё творчых кантактаў паміж рэгіёнамі. Гэтыя і іншыя прапановы былі прыняты кіраўніцтвам Курскага аддзялення СПР.

Улад ПРЫАЗЁРНЫ
Фота прэс-службы Гомельскага абласнога аддзялення СПБ

твораў Расула Гамзатава, перамога на II Міжнародным літаратурным конкурсе паэтычных перакладаў «Беларусь — Расія. Сожскія берагі сяброўства». Настасся Нарэйка расказала пра самыя складаныя і цікавыя задачы, якія ставіць перад сабой перакладчык, сярод іх — захаванне мастацкай каштоўнасці твораў, формы, глыбіні сэнсаў. Яна прачытала пераклады вершаў Расула Гамзатава.

Настасся Нарэйка лічыць, што перакладчык вельмі часта з'яўляецца суаўтарам паэта і можа надаць твору новыя вобразы. Падчас сустрэчы ўспомнілі багатую перакладчыцкую дзейнасць пінскага паэта Валерыя Грышкаўца. У кнізе «Белой вежи свет» («Літаратура і мастацтва», 2010) сабраны творы 106 аўтараў, якія звязаны з Брэстчынай, у перакладах Валерыя Грышкаўца на рускую мову.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

Луцэвіч, рэалізоўваецца сумесна з выкладчыкамі і студэнтамі Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, а таксама з Саюзам пісьменнікаў Беларусі.

Наступны адукацыйны праект пачнецца 12 красавіка з праграмы «Гэй, да сонца! Гэй, да зор!», прымеркаванай да дня касманаўтыкі. Падчас мерапрыемства наведвальнікі змогуць пазнаёміцца з вершамі Янкі Купалы, даведацца, чаму ў музеі ёсць фотаздымкі касманаўтаў. Пройдзе майстар-клас па арыгамі, дзе ўдзельнікі пад кіраўніцтвам супрацоўнікаў музея зробяць ракету ці самалёт.

Праект «Паэзія без межаў» для студэнтаў з Кітайскай Народнай Рэспублікі рэалізоўваецца сумесна з Беларускай дзяржаўнай акадэміяй музыкі. Менавіта ў Пекіне ў 1957 годзе адбылася першая міжнародная выстаўка, прысвечаная юбілею Янкі Купалы. Вершы і паэмы паэта перакладзены на кітайскую мову. У межах гэтага праекта кітайскія і беларускія студэнты пазнаёмяцца з творчасцю класіка і змогуць прачытаць у музеі любімы твор.

Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы прыме ўдзел у Мінскім гарадскім конкурсе відэаролікаў «Люблю музей» сярод вучняў 1—11 класаў. Школьнікі павінны запісаць відэа на тэму «Прычына любіць музей Янкі Купалы» і даслаць ва ўстанову. Галоўная мэта конкурсу — патрыятычнае выхаванне моладзі і папулярызацыя гісторыка-культурнай спадчыны нашай краіны.

У межах міжнароднай акцыі «Ноч музеяў» распрацаваны праект «Юбілейная ноч», які дае магчымасць раскрыць патэнцыял музея.

Юбілей — гэта добрая магчымасць прыгадаць цікавыя моманты з жыцця музея. Урачыстае мерапрыемства, прысвечанае 80-годдзю ўстанова, пройдзе 26 мая ў Палацы культуры ветэранаў.

Не абыдзецца і без віртуальных праграм. У межах праекта «#Люблю Купалу» плануецца правядзенне віртуальных экскурсій і выставак, разнастайных акцый і флэшмобаў, што пасадзейнічае пашырэнню прысутнасці музея ў інтэрнэт-прасторы.

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА

Ражджаство, Раство, Каляды: рэдактарскі аспект

Не без цікавасці азнаёміўся з надрукаванымі аж у трох нумарах «газеты творчай інтэлігенцыі Беларусі» артыкуламі шаноўнага прафесара Івана Чароты, якія закранаюць функцыянаванне лексемы *Ражджаство*, і, як раней казалі, узяўся за пяро, а цяпер засеў за клавiятуру ноўтбука. Узнікла патрэба выказацца без залішняга эмацыянальнага напалу, як па магчымасці стара-юся рабіць у калонцы «Ў», якую вяду ў «LiMe» некалькі гадоў. Акрамя таго, да мяне як да аўтара «Даведніка па літаратурнай праўцы» звяртаюцца рэдактары і карэктары, якіх даводзіцца кансультаваць, даваць ім парады, тлумачыць асаблівасці ўжывання таго ці іншага слова. А праграма павышэння кваліфікацыі рэдактараў і карэктараў, якая ў лютым гэтага года прачытана на факультэце павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі БДУ, чарговы раз пацвердзіла важнасць праведзенага дыялогу са слухачамі.

1. Кваліфікацыя «Слоўніка...»

Наша мэта — не напісанне рэцэнзій на «Кароткі царкоўнаславянска-беларускі слоўнік праваслаўнай лексікі», у якім фіксуецца *Ражджаство*... Ён, з аднаго боку, выконвае функцыю перакладнага двухмоўнага, з другога — утрымлівае пэўны масіў праваслаўнай лексікі. Гэта азначае, што царкоўнаславянская мова ў лінгвістычным разуменні ўсё ж з'яўляецца замежнай і слоўнік ахоплівае толькі пэўную прадметную галіну — праваслаўе і тэзаўрус (кароткі) выкарыстанай у ім беларускай лексікі.

Любы пласт слоўнікавага складу мовы характарызуецца адметнымі ўласцівасцямі, няхай гэта будуць дыялектызмы, тэрміны, прафесіяналізмы, сацыялекты і інш. З гэтага пункту гледжання пададзена «праваслаўная лексіка» абслугоўвае сферу зносінаў праваслаўнага кліру і прыхаджан (тут і Свяшчэннае Пісанне, і кнігі Айцоў Царквы, і пропаведзі, і малітвы праваслаўнага чалавека...). Няма ніякіх падстаў праваслаўным, як піша І. Чарота, «зноў і зноў тлумачыць асаблівасці свайго становішча і свайго стаўлення да моўнага дыкта-ту «збоку»». Але і ім самім нельга пераносіць усталяваную ў сваёй сферы дзейнасці лексіку на ўсю літаратурную мову. Неаднойчы заўважана, што залішняе ўнармаванасць, пэўныя забароны ў галіне лексікаграфіі не ствараюць меркаванага паразумнення ў моўных зносінах носьбітаў, а, наадварот, спрыяюць пашырэнню нібы «забароненага» слова або яго формаў.

Развіццё грамадства і яго мовы падышло да пэўнага пункту дыфурацыі, вынікам чаго і сталі прапановы па стварэнні, развіцці і ўдасканаленні праваслаўнай лексікі. Але гэта зусім не азначае, што яе адразу трэба пераносіць у газеты і часопісы, радыёперадачы, кнігі, якія ствараюцца на беларускай мове і рэдактары якіх павінны прытрымлівацца тых нормаў, што склаліся на цяперашні час. У тэорыі і практыцы рэдагавання замацавалася паняцце «аўтарытэтнай крыніцы», і калі размова ідзе пра моўныя асаблівасці, то пад гэта паняцце падпадаюць выдадзеныя пад эгідай Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі лінгвістычныя даведнікі, найперш «Слоўнік беларускай мовы» (2012), «Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы» (2022 і ранейшыя выданні), «Слоўнік асабовых уласных імён» (2011), граматычныя слоўнікі (па часцінах мовы) і інш. Чакаем выдання новага вялікага «Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы», які прыйдзе на змену выдадзенаму ў 1977—1984 гг.

Прыклад з уласнай рэдактарскай практыкі. Празіаік, аўтар рамана, які меўся быць надрукаваным у часопісе «Полымя», не згаджаўся са зробленай праўкай *Ісус* на *Ісус*. Аўтар даводзіў, што існуе і гэты слоўнік, і іншыя перакладныя кнігі Свяшчэннага Пісання. Давялося правесці асобнае даследаванне і прывесці цытату з «Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі». «Правілы...» —

гэта Закон Рэспублікі Беларусь ад 23 ліпеня 2008 г. № 420-З. А хто мне, рэдактару, даваць права яго парушаць?

2. «Ражджаство»: гістарычны аспект

Мяркуем, што шаноўны прафесар цудоўна ведае гісторыю славянскіх моў. А вось яго выказванне як аргумент супраць слоў Івана Крамко, які больш за 40 гадоў прысвяціў працы ў сектары (аддзеле) гісторыі беларускай мовы акадэмічнага Інстытута мовазнаўства, вымушае падаць цытаванне: «Але гэта ўжо не інакш як ад штукарства, трукацтва. Падобна таму, калі хтосьці не надта зграбна робіць стойку на адной руцэ ўніз галавою і спрабуе пераканаць усіх, што так і стаяць, і рухацца не толькі зручней, але і натуральней». І яшчэ: «Аднак тады трэба адразу ж прызнаць, што ў нас, праваслаўных, гістарычна безальтэрна-тыўным быў і застаецца выбар на карысць назвы *Рождество Христово*, якая фанетычна абеларусілася і паўстала як *Ражджаство Хрыстова*». Як кажуць, навошта далей спрачацца: зроблены ж «безальтэрна-тыўны выбар»... Спасылкі ж прафесара на дыялектныя слоўнікі ўяўляюцца малапераканаўчымі, бо яны не адносяцца да аўтарытэтных крыніц.

Па-першае, змяненне агульнаславянскага спалучэння **dy* (**dj*) у старажытна-рускай (агульнаўсходнеславянскай) мове адбылося яшчэ ў дапісьмовую эпоху: агульнаславянскае **cadīā* (**sadīā*) → рускае, беларускае → *сажа* (стараславянскае *сажда*); тое ж *межа*, *мяжа* (балгарскае *межда*)... Параўнаем у рускай мове: запазычанне са стара(царкоўна)славянскай *одежда* і прыказку *Сто одежек и все без застежек*.

Тое ж адбылося і з лексмай *Рождество* як царкоўнаславянства і вытворным назоўнікам ад дзеясловаў *рождать* і *рождатся*. Расійскі лінгвіст Л. П. Якубінскі пісаў: «Узаемадзеянне паміж старажытнарускай і царкоўнаславянскай мовамі палягчалася тым, што царкоўнаславянская хоць і была мовай інша-земнай, завезенай у Кіеўскую дзяржаву звонку, але разам з тым была мовай блізка падобнай да старажытнарускай, блізкароднаснай ёй. Яна была, такім чынам, чужой, але не зусім чужой. Гэтым тлумачыцца тая акалічнасць, што ў старажытнарускую мову пранікалі не толькі асобныя царкоўнаславянскія словы, але і граматычныя формы» («История древнерусского языка»). Акадэмік В. У. Вінаградзеў, у прыватнасці, доказна паказаў, як падстаўна і з мэтай раскрыцця інтэнцыі А. С. Пушкина выкарыстоўваў царкоўнаславянскія ў сваёй творчасці («Язык Пушкина. Пушкин и история русского литературного языка»).

Лексічная сістэма старабеларускай мовы фарміравалася, без сумнення, на агульнай славянскай лексічнай аснове, што выяўляецца ў даследаваннях члена-карэспандэнта НАН Беларусі А. М. Булыкі («Гістарычная лексікалогія беларускай мовы»). Пры гэтым адбывалася адаптацыя сродкамі роднай мовы царкоўнаславянства і пазбаўленне ад нехарактэрных моўных элементаў: *вороговати*, *узростъ*, *одежа*, *просячи* і да т. п. «Гістарычны слоўнік беларускай

мовы» паслядоўна гэта адлюстравалі: як асноўныя пададзеныя формы *рождество*, *рождство*, *розство* і з адсылкай да іх — *рождество* (т. 30, 2010). Прафесар А. Я. Баханькоў адносна старабеларускай мовы зазначыў: «Спробы права-слаўнага духавенства ў XVII ст. ажывіць царкоўнаславянскую мову як адзін са сродкаў барацьбы супроць каталіцызму не далі жаданых вынікаў: гэтая мова заставалася чужой для простага чытача і не магла аказаць прыкметнага ўплыву на жывую беларускую мову» («Лексікалогія сучаснай беларускай літаратурнай мовы»). Урэшце І. І. Насовіч у «Словаре белорусскаго нарѣчїя» (1870) канстатаваў: «РОЖЕСТВО. Рождество Христова» (с. 565). З гэтай прычыны прымальнымі можна лічыць лексемы *Ражаство* і *Раство*, якія пазбаўлены неўласцівых як старабеларускай, так і сучаснай беларускай мове спалучэнняў *жд*. Спашлёмся і на аўтарытэтную крыніцу — «Беларускую энцыклапедыю»: «...прымеркаваны да рэлігійных свят *Раства* Хрыстова і *Вадохрышча*» (т. 7, с. 497). І не выключаем замацаванае ва ўжытку беларускіх католікаў *Нараджэнне Хрыстова*.

3. «Раство» — «Каляды»

Пры ўсіх фанетычных зменах, якія адбыліся ў словах *Ражаство* і *Раство*, у іх усё адно фіксуецца адценне запазычання (хаця б таму, што не будзеца лагічная дэрывацыйная мадэль (**ражаць* → *Ражаство*), а яе ўсталяваны прадукцыйны тып патрабуе націску на перадсуфіксальным складзе: *дзяжурства*, *вынаходства*, *хадаініцтва*...). Прапанаваны ж названым слоўнікам прыметнік *ражджэственскі* цалкам атаясняе слова з варыянтам тра-сянкі і зусім не садзейнічае ўсталяванню высокай, пазітыўнай, кніжнай канатацыі, а гэта павінна было б адбыцца ў да-чыненні да праваслаўнай лексікі.

Тут не дапамагае і словаспалучэнне *Нараджэнне Хрыстова*, якое шырока ўжываецца ў пісьмовых крыніцах: не дае магчымасці ўтварыць прымальны і семантычныя адносіны прыметнік. Менавіта ў гэтым выпадку дапамагае лексема *Каляды*.

Спасылка прафесара на кнігу У. Сысова «З крыніц спрадвечных», у якой аўтар засяроджваецца на народных святах, непераканаўчая. Можна было даць спасылку на энцыклапедыю «Этнаграфія Беларусі» і атрымаць той жа вынік: «Народнае зімовае свята дахрысціянскага паходжання... Царква прымеркавала да старажытных Каляд рэлігійныя святы нараджэння Хрыста і вадохрышча...» (с. 237). У гэтых дзвюх крыніцах абраны іншы прадмет даследавання.

У чым прычына трывалага замацавання наймення *Каляды* за *Раством*? Найперш тая, што два стагоддзі беларуская мова практычна не мела пісьмовай формы, а новая беларуская мова фарміравалася на падставе вуснай яе разнавіднасці (у адрозненне ад рускай, дзе кніжная традыцыя не перарывалася). Натуральная лексема *Каляды* ў XIX ст. ужо асацыяравалася з *Раством*, *Нараджэннем Хрыстовым*. Гэта яскрава засведчыў У. І. Даль: «*Коледа, коляда ж.*, [польск. *kolęda*], (лат. *colendae*), *жж.* і *запд.* святки и празд-никъ Рожд. Хр. и все дни до Крещенья» (1994, т. 2, с. 343). Удакладнім, што ў слоўніку навуковец пазначаў паметаі *запд.* фактычна беларускія словы, якія на той час адносілі да «наречия великорусского языка». Ды і ў «Гістарычным слоўніку беларускай мовы» таксама засведчана: «*д* Рожество (рождство, розство) — Каляды» (т. 30, с. 156).

Цяжа зразумець, чаму І. Чарота не задаволены фармулёўкай вакабулы КАЛЯДЫ ў т. 2 «Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы» (1978). Слоўнік-вы артыкул пабудаваны паводле ўсіх патрабаванняў да лагічнага азначэння:

дэфініendum (*Каляды*) ужываецца ў адзіночным ліку, а дэфініенс утрымлівае родавае паняцце (*свята*) і відавасць ад рознення, якія вылучаюць яго ад іншых (*царкоўнае, хрысціянскае, нараджэння Хрыста*). Магчыма, тут спрацавалі эмоцыі, выкліканыя іншай, як чакалася, фармулёўкай. Такіх жа прыкладаў дастаткова, калі множналікавы назоўнік тлумачыцца адзіночналікавым (*адведкі, хрэсьбіны, уваходзіны* і інш.).

Літаратурная мова — найвышэйшая форма агульнанароднай мовы, апрацаваная, упарадкаваная і нармалізаваная. Як катэгорыя гістарычная, яна ўвесь час удасканальваецца, набывае новыя ўласцівасці для абслугоўвання патрэб грамадства. Пры гэтым, без сумнення, галоўную ролю адыгрывае мова мастацкай літаратуры. Прывядзём жа нелькі прыкладаў, якія могуць быць пацвярджэннем замацавання за лексмай *Каляды* значэння рэлігійнага свята: «Ну й што? і тым дамо мы рады, // А там падыдуць і *Каляды*, // А там, дасць Бог, вясна настане...» (Якуб Колас «Новая зямля»); «На *Каляды* к сыну» (Змітрок Бядуля); «Як нейкая рэлігійная эстафета: ці даўно мінуўся той святы Мікалай, а ўжо блізка былі *Каляды*; з кожным днём набліжаліся, усё больш поўнілі Курані сваім клопатам» (Іван Мележ «Людзі на балоце»), «...Снег тады валіў тыдзень ад самых *Калядаў*, а за тры дні да Вадохрышча ўсчалася завая, якой тут не зналі ці не з сатварэння свету» (Васіль Быкаў «Знак бяды»).

Натуральна і прывычна беларускаму воку і слыху зафіксаванае ў СМІ: «Міжнародны *Калядны* конкурс вакалістаў», «Праваслаўны *калядны* фестываль праводзіць Свята-Елісавецкі манастыр», «*Калядны* фестываль у горадзе над Бугам» («Звязда», радыёканал «Культура» і інш.).

Што тут казаць? Усё навідавоку.

Выклікае здзіўленне, што спецыяліст па славянскіх літаратурных узаемасувязях не звяртаецца да досведу іншых славянскіх моў па трансфармацыі царкоўнаславянства, у прыватнасці, наймення дня нараджэння Госпада. Відачы, таму, што нават паўднёвыя славяне (акрамя балгараў) карыстаюцца адпаведнымі народнымі заменнікамі...

Напрыканцы сваіх разваг І. Чарота (мабыць, гэта яго моцны аргумент) падае цытату з В. Ластоўскага стагадовай даўніны. Што ж, а мы толькі назаўсёмы звінчы тых, чые выказванні наўпрост не прызнавалі наяўнасць беларускай мовы і самога беларускага народа: П. А. Крушаван, У. М. Пуршкеевіч, І. П. Карнілаў, М. Н. Каткоў, А. Ф. Рыцх, В. Ф. Ратч... Можна было б падаць і прозвішчы з «польскага» боку, якія мелі падобныя погляды. А, разам сабраныя, гэтыя думкі ў рэшце рэшт ставяць пад сумненне не толькі ўтварэнне ў 1919 г. Беларускай ССР, але і існаванне Рэспублікі Беларусь.

Клопат пра стан роднай мовы вымагае не толькі яе падтрымкі на дзяржаўным узроўні, але і ўдмлівага падыходу лінгвістаў да кадыфікацыі літаратурных нормаў, да ўліку магчымых наступстваў пры іх замацаванні ў лексікаграфічных даведніках. Бо ставіць цяжкавырашальныя задачы перад рэдактарамі і карэктарамі прасцей за ўсё; яны, як тыя працавітыя пчолкі, звяртаюцца, як і прынята ў рэдагаванні, да аўтарытэтных крыніц, а іх, на жаль, часта недастаткова. Жыццё ж імкліва імчыць наперад, і перад мовай як «жывой істотай» (Кузьма Чорны) паўстаюць новыя праблемы, найперш выкліканыя шырокай плынню англа-амерыканізмаў у сувязі з развіццём інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій. А тут яшчэ і *Ражджаство*... Што станецца з беларускай літаратурнай мовай, калі мы яшчэ пачнем расцягваць яе па ўзростах, рэлігійных, тэрытарыяльных кватэрах?..

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ

«Яшчэ непахаваная вайна»

Напярэдадні 104-годдзя з дня нараджэння паэта і журналіста Аляксея Васільевіча Пысіна ў Магілёўскай абласной бібліятэцы адбыліся XIII Пысінскія чытанні. У мерапрыемстве прынялі ўдзел члены Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, члены гарадскога літаратурнага аб'яднання «Ветэран», выкладчыкі і навучэнцы Сацыяльна-гуманітарнага каледжа ўстановы адукацыі «Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова», Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў.

*Зноў у зямлі ўзарвалася граната,
Плыве ў вянках дзіцячая труна.
Хлапчук вайны не бачыў: вінавата
Яшчэ непахаваная вайна.*

«Яшчэ непахаваная вайна» — гэты ёмкі радок паэта-франтавіка, сэнс якога не страціў сваёй актуальнасці і цяпер, даў назву сёлетнім чытанням, прысвечаным ваенным лёсам пісьменнікаў Магілёўшчыны і 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Значная для ўсіх нас гістарычная дата заўсёды была вялікай падзеяй і для Аляксея Васільевіча, які прайшоў Вялікую Айчынную ад самага яе пачатку і да канца, а таксама для ўсяго ваеннага пакалення магілёўскіх пісьменнікаў. Тых, хто стаяў у адным страі змагароў супраць акупантаў, тых, каму давялося пабачыць усе жахі вайны вачыма дзіцяці, і тых, у чыіх сем'ях вайна працягвае адгукацца болей і сёння.

Шаснаццацігадовым юнаком трапіў на вайну Васіль Карпечанка. Фелікс Шкірманкоў у пятнаццаць стаў байцом знішчальнага батальёна, а потым — партызанам спецатрада. Перажытае давала ім багаты матэрыял для творчасці, ім было пра што раскажаць у сваіх творах.

Ваенныя лёсы Васіля Бурносава і Мікалая Ткачова падобныя — абодва былі на фронце, потым партызанілі.

Пятро Прыходзька ўдзельнічаў у бітве на Курскай дузе, Аляксей Зарыцкі — у баявых аперацыях на Волхаўскім і Ленінградскім франтах, Кастусь Кірэнка — у абароне Масквы і вызваленні роднай Беларусі.

Іван Скарынкін камандаваў радыёўзводам, стварыў нямала цікавых вобразаў як радавых салдат, так і афіцэраў, у тым ліку свайго земляка — генерала арміі Іосіфа Гусакоўскага.

Камандзір роты процітанкавых ружжаў Аркадзь Марціновіч пасля трэцяга ранення быў адпраўлены ў тыл у Сярэднюю Азію.

Пальмянае слова Канстанціна Губарэвіча гучала на хвалях радыёстанцыі «Савецкая Беларусь» і са старонак сатырычных франтавых выданняў «Раздавім фашысцкую гадзіну» і «Партызанская дубінка».

Іван Новікаў камандаваў узводам «кацюш», Васіль Хомчанка — мінамётным узводам, абодва сустрэлі перамогу ў Аўстрыі.

Сцяпан Кухараў дайшоў да Берліна і на сценах рэйхстага пакінуў аўтограф: «За спаленыя гарады і вёскі Беларусі!..»

Асаблівае літаратурнае мерапрыемства сёлета стала тое, што не толькі супрацоўнікі бібліятэкі расказалі маладому пакаленню аб Вялікай Айчыннай вайне радкамі магілёўскіх пісьменнікаў, але ж і сама моладзь прыняла актыўны ўдзел у чытаннях. Суровыя і пранізлівыя радкі паэтаў-франтавікоў, якія вельмі эмацыянальна прагучалі з вуснаў маладых чытальнікаў, дазволілі ім самім больш глыбока адчуць і зразумець, што такое вайна і якія жахі яна прыносіць з сабой, і, безумоўна, кранулі сэрцы ўсіх прысутных. Тэксты ўзмацняў відэарад з архіўнымі матэрыяламі, рэпрадукцыямі палюцен вядомых беларускіх мастакоў, прысвечаных Вялікай Айчыннай вайне — М. Савіцкага, В. Бялыніцкага-Бірулі,

Удзельнікі чытанняў.

П. Масленікава, В. Грамыкі і інш.

Рызыкаючы сваім жыццём, нашы землякі змагаліся ў дзеючай арміі, партызанскіх атрадах, падпольных арганізацыях. Але ўсё ж такі асноўнай іх зброяй было трапнае слова, якое ў цяжкую гадзіну ўздыхала народ на барацьбу. Для многіх з іх Вялікая Айчынная вайна стала не толькі трагічнай старонкай у біяграфіі, але і той меркай, па якой яны пазней вызначалі ступень мастацкай праўды, чалавечыя якасці калег і сяброў.

Традыцыйна на Пысінскіх чытаннях гучалі вершы-шэдэўры Аляксея Васільевіча, гэтым разам ваеннай тэматыкі — «Пяць патронаў», «Палім мы маршанскую махорку», «Іван-чай», які крытыкі ставяць у адзін шэраг з вершам «Я убит подо Ржевом» Аляксандра Твардоўскага. Усю вайну гвардыі радавы Пысін прайшоў сувязістам — забяспечваў бесперабойную кабельную сувязь пярэдняга краю з камандаваннем. Яго зброя — гэта вінтоўка, катушка з провадам-кабелем і палявы тэлефонны апарат. Удзельнічаў у вызваленні Віцебскай вобласці, у прарыве фронту на рацэ Проні і ў вызваленні роднай Магілёўшчыны. 27 ліпеня 1944 года А. Пысін быў узнагароджаны медалём «За адвагу» — вельмі каштоўным для франтавікоў, бо атрымліваў яго выключна за асабістую мужнасць, праяўленую ў баі. Дзень Перамогі сустрэў у Латвіі, на беразе Балтыйскага мора. Двойчы цяжка паранены, да самай смерці ў сваім целе насяў асколкі снарадаў.

Паэт не любіў успамінаць вайну, бо яна пакінула глыбокі адбітак у яго душы. Менавіта таму ў яго няма ні аднаго верша, напісанага на фронце. Аб сваім успрыманні вайны франтавік пачаў пісаць толькі праз дзесяць гадоў, пасля глыбокага жыццёвага роздуму і філасофскага асэнсавання сутнасці вайны. Ён, як ніхто з беларускіх паэтаў, змог паказаць вайну выразна і з веданнем справы.

Тое, што сэрца Аляксея Пысіна да апошняга шчыміла ад жорсткага крывавага мінулага, што паэт бачыў больш за іншых, адзначыў у сваім выступленні нястомны даследчык і папулярызатар яго творчасці — Віктар Арцём'еў, сябра паэта, старэйшы член Саюза пісьменнікаў Беларусі, нязменны ўдзельнік Пысінскіх чытанняў. Віктар Іванавіч з таго пакалення, якое называюць «дзеці вайны». Яму рана давялося стаць дарослым, перажыць акупацыю, здзеку немцаў і паліцаяў, знішчэнне мірнага насельніцтва, голад, страты родных і аднавяскоўцаў. Усё гэта ён праўдзіва адлюстравуў у сваіх творах, і не дзіўна, што самым галоўным святам для яго з'яўляецца Дзень Перамогі. Нягледзячы на свой шануюны ўзрост — 97 гадоў! — Віктар Іванавіч не змяняе традыцыі ўшанавання майстэрства пысінскага слова. Гэтым разам ён зноў прымусіў аўдыторыю па-новаму адчуць творчасць народнага душою па-

эта, паэта-воіна, паэта-грамадзяніна.

Безумоўна, прагучалі патрыятычныя вершы Аркадзя Куляшова, якія ўзбагацілі залаты фонд беларускай літаратуры і ўжо даўно сталі хрэстаматычнымі: «Камсамольскі білет» і «На полі бою». А чаго толькі вартая яго паэма «Сцяг брыгады», напісаная ў 1942 годзе літаральна на перадавой і пераважна па начах! Гэты шэдэўр пра мужнасць савецкага салдата, пра тое, як «чакае ратунку заняволеная зямля», стаў вялікім дасягненнем ўсёй савецкай паэзіі ваеннага часу і наогул першай паэмай пра вайну. Падчас вайны народны паэт Беларусі працаваў ваенным карэспандэнтам франтавой газеты «Знамя Советов» 11-й арміі Паўночна-

Фрагмент «Марыйкі».

Заходняга фронту. Прымаў удзел у баях на Арлоўска-Курскай дузе, у Бранскай і Гомельска-Рэчыцкай аперацыях.

З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны ў радах змагароў стаяў і наш зямляк пісьменнік Уладзімір Савіцкі. Спачатку камандаваў мінамётным узводам, затым палкавой артылерыйскай батарэяй. Быў тройчы паранены, кантужаны. Пасля другога ранення прызнаны непрыгодным да страйвой і з восені 1944-га служыў ваенным карэспандэнтам газеты «Фронтвик» 3-й ударнай арміі. Яго вершы зараджаліся ў акапах і таму і сёння пакараюць чытачоў глыбінёй думкі і вельмі дакладнай выявай рэчаіснасці. Самы высокі подзвіг — карэспандэнцкі і воінскі — У. Савіцкі здзейсніў у Берліне. Разам са штурмавымі ротамі 150-й стралковай дывізіі ён адным з першых з журналістаў увайшоў у германскую сталіцу. Знаходзячыся ўвесь час пад агнём праціўніка, асвятляў у друку баявыя дзеянні савецкіх войск. 7 мая 1945 г. у армейскай газеце з'явіўся грунтоўны нарыс «Знамя Победы», у якім ён расказаў аб подзвігах першых герояў штурму рэйхстага.

Было пра што раскажаць у сваіх франтавых вершах Міколу Аўрамчыку і Аляксею Русецкаму. Вайна апаліла іх юнацтва, але назаўжды загартавала характар. Быць можа, таму напісаныя імі мастацкія творы вельмі глыбокія

і шматгранныя. Паэт Аляксей Русецкі, як і Аляксей Пысін, прайшоў дарогамі вайны ад першага да апошняга яе дня. Служыў начальнікам палявой лабараторыі на Калінінскім, Заходнім, 3-м Прыбалтыйскім франтах. Паэт і празаік Мікола Аўрамчык ваяваў на Паўночна-Заходнім і Волхаўскім франтах. Пры акружэнні ў чэрвені 1942 года трапіў у палон да іспанцаў, пасля немцамі быў вывезены ў Рур на каменнавугальныя шахты. У красавіку 1945-га быў вызвалены англічанамі. Бясспрэчна, яго творы не маглі не ўтрымліваць таго, што перажыў франтавік і вязень фашысцкай няволі.

Не пісаць пра вайну не маглі, бо не мелі такога права Алесь Адамовіч і Іван Чыгрынаў. Уся іх творчасць — гэта незагойная памяць вайны, якая ўзрушае праўдзівасцю, бо заснавана на моцных уражаннях ваеннага маленства.

Не засталася па-за ўвагай і тэма генацыду беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Вядома, што найбуйнейшая ў Еўропе карная аперацыя была здзейснена менавіта на магілёўскай зямлі. 15 чэрвеня 1942 года акупантамі была дашчэнтку спалена вёска Боркі Кіраўскага раёна і яшчэ шэсць пасёлкаў: Пралетарскі, Дзяржынскі, Чырвоны Араты, Закрывічча, Доўгае Поле, Хватаўка. Знішчаны больш за дзве тысячы мірных жыхароў. Задумайцеся: гэта чатырнаццаць Хатыней за адзін дзень...

Жудаснай трагедыі ў Борках прысвечана паэма «Марыйка» Алеся Казека — старшыні Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Галоўную гераіню — яго маці Марыю

Восіпаўну — цудам абмінуў страшны лёс. Выжыць у пякельным агні пашанцавала толькі дваццаці тром выскоўцам. Жахі той чэрвеньскай трагедыі яны запамнілі на ўсё жыццё. Болей адбылася яна і на сям'і Алеся Мікалаевіча. Аўтар расправёў аб гісторыі стварэння паэмы «Марыйка», дзе выразнымі мастацкімі сродкамі ўвекавечыў памяць пра пакуты нявінных людзей.

Адным з кульмінацыйных момантаў стаў паказ фрагмента літаратурнай музычна-пластычнай кампазіцыі па матывах твора ў выкананні навучэнцаў Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў, што дазволіў адчуць усю трагедыю беларускага народа, які апынуўся ў вогнішчы акупацыі.

Сёння пра фашызм мы, здаецца, ведаем усё. Попел мільёнаў ахвяр генацыду стукае ў нашы сэрцы. Але ж сям-там спрабуюць зноў і зноў абяліць гэтую чуму XX стагоддзя — у вачах новых пакаленняў, якія самі не перажылі жахаў Другой сусветнай вайны. І таму няма больш высакароднай місіі, чым захаванне гістарычнай памяці ў імя светлай будучыні. Галоўнае — каб памяць пра Вялікую Айчынную вайну перадавалася далей, а творы пісьменнікаў-франтавікоў абавязкова дапамогуць у гэтым.

Юлія КАСЦЮК
Фота даслана аўтарам

Наступны прыпынак — вясна

«Маладосць» — часопіс розных і неверагодна прыгожых людзей і іх адметных поглядаў на свет. Асабліва радуся, калі разглядаю цудоўныя фотаздымкі на глянцавых старонках (яны яднаюць вобразы аўтараў і іх творы), калі бачу яркія ілюстрацыі мастакоў, якія ствараюць адпаведны настрой. Гэтым разам мастацкай аздобай нумара стала фантастычная лічбавая графіка Марысі Вярцейкі.

Другі нумар часопіса неаднародны ў сваім «надвор'і», як сам люты. Што ёсць пачытаць? Проза Соф'і Дзядзюк, Ірыны Зоркі, Расціслава Бензерука, Аліны Агафонавай і Дзмітрыя Аўчыннікава — разнастайная па форме і змесце. Паэзію прадстаўляюць Зінаіда Дудзюк, Марыля Буйна, Кацярына Мізерыя, Алена Котава, Віталія Глаз, Святлана Цмугунова, Маргарыта Стрыевіч і Варвара Суравец. Супрацоўніцтва з МДЛУ працягваецца ў рубрыцы «Пераклады». «Знакі эпохі» адкрываюць шырокаму чытацкаму колу знойдзенае ў архівах апавяданне Уладзіміра Караткевіча. «Сусветная літаратура» прапанае цікавосткі, звязаныя з сучасным супрацоўніцтвам Беларусі з Кітаем. «Асоба» прысвечана постаці Уладзіміра Марука, а ў «Люстэрку лёсу» — Анатоль Зэкаў аб сабе і папчэніках. У «Мастацтве» пра графіка Анатоля Александровіча распавядае Адам Глобус, а Ксенія Зарэцкая разважае пра гульні з падсвядомасцю праз пластычны спектакль. Тэатральную тэматыку, толькі ў «Крытыцы», працягвае Эмануіл Іофе, звяртаючыся да матэрыялаў, прысвечаных Паўліне Мядзёлцы. Лідзія Возерава працягвае рубрыку аглядам новага зборніка жаночых апавяданняў.

«Я, Сорак Чатыры Рыскі і Скрыпічны Ключ».

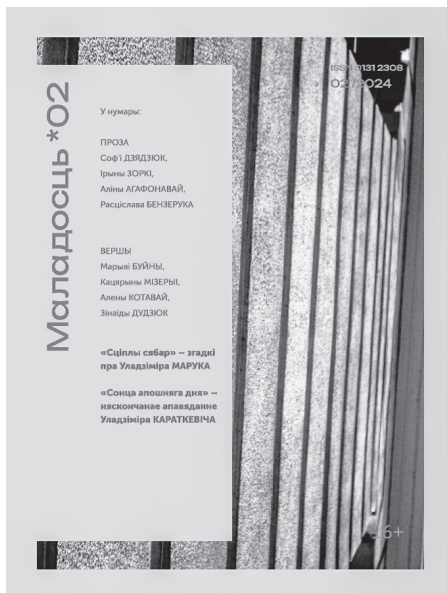
«Ажынавы маяк» Соф'і Дзядзюк, жанрава самамаркіраваны аўтаркай як «экспрэсіўная акварэль» (калі дазволіце мне абаярацца на раней працытанае і за-своеную тэорыю), апелюе да твораў так званай «плыні свядомасці». Гэта прасочваецца яшчэ з першага знаёмства нават на ўзроўні сінтаксісу тэксту. Размова з сабой праводзіць у глыбіню свядомасці героя, вырванага цалкам з хоць якога-небудзь кантэксту, апрача маяка: «Спыняцца нельга! Сэнс ёсць толькі ў руху па драбністай спіралі. Яшчэ крок. І яшчэ адзін. Рукаціца, ісці наверх! Па скуры нават прабеглі дрыжыкі, хоць да гэтага мне было зусім не холадна. Ды і цеплыні я не адчуваў...». Кантынмальны ахоп дзеяння вельмі вузкі, а ўнутраны маналог лірычнага героя падрабязны, завязаны сэнсавы, можна меркаваць, на амнезіі. Але белыя плямы ў памяці запаўняюцца вобразамі і паняццямі, знаходзяць вербальную абалонку. Герой выдае эмацыянальнае: «Здзіўленню майму даўно пара скончыцца, аднак запасы яго былі нібы бясконцыя». Адсутнасць перадгісторыі «Я» дорыць надзвычайную свабоду інтэрпрэтацыі тэксту.

Што таптаў Тантал?

Паэтэса Марыля Буйна прапанаўвае дарослую, але гульнявую нізку вершаў, якія прымусяць прыгадаць антычную міфалогію. Тут вядомыя Артэміда, Тантал, Гордзій, Пандора і іншыя з адпаведнымі метафарычнымі пакурчачасцямі. На змену міфалогіі прыходзіць кампіляцыя лексікі з розных моў, замікаваная хітра на розных з'явах, напрыклад, на міжмоўнай аманіміі:

Бо што такое ежа? — Губы.
Hybu... Jedovaté huby, што
як макі — маки². («Я»)

Такое наўмыснае ўскладненне можа падацца штучным, аднак у сусветнай

паэзіі не рэдкасць выкарыстанне падобных прыёмаў, зрэшты, аўтар умее — значыць, можа сабе дазволіць.

Інтэлектуальная гульня з сабой і чытачом, экспрэсія, ткацтва сэнсаў:

праўду трэба рэзаць
І раскладваць кавалкамі
для балансу. («З дзяцінства»)

Прыведзеная цытата пераводзіць знакаміты выраз (накшталт, *рэзаць праўду ў вочы*, калі па слоўніку) у іншую плоскасць, дзе абстрактнае паняцце пераходзіць у канкрэтнае. Быццам праўда — тое, што проста можна дастаць з кішэнні і вярнуць раўнавагу ў свет, поўны хлусні. Хацелася б, але не. Філалагічна цікавая нізка. На нечым непадрыхтаваны чытач спатыкнецца і задасць пытанне пошукавай сістэме, але ці гэта дрэнна — прымусяць капаць глыбей.

«Пясок быў нясмачны, я дакладна памятаю».

Апавяданні Ірыны Зоркі могуць абудзіць вашы самыя балючыя ўспаміны аб страхах важных людзей. Тычыцца гэта найперш тэксту «Твая смерць — мае сталенне». Назва-дысклеймер для ўразлівых чытачоў, а далей апавед дастаткова натуралістычнай манеры з узнаўленнем тонкіх дэталей, што абавязкова выцягнута з памяці штосьці асабістае: «А я стаяла на карачках, нема енчыла і білася галавой у дзверы старой савецкай шафы. Тады мне думалася, што гэта былі самыя страшныя гадзіны ў маім жыцці». Момент адчаю, бессэнсоўнасці дапамогі, адсутнасці моцы зразумець і ўсвядоміць змушае шкодзіць сабе, быццам так можна нешта змяніць.

Яшчэ адно кароткае апавяданне «Мэрс» выклікае трывалыя асацыяцыі з жыццём беларускай вёскі апошніх прыблізна трыццаці гадоў.

Паэзія маладых, народжаных у нулявыя, з нумара ў нумар «Маладосці» напоўнена пошукам шляху ў вялікі свет. Адчуваецца, што гэта пошук сябе, захаванне нязменнай надзеі, пошук у творчасці. Так і Кацярына Мізерыя «Ідзе за зоркай сваёй», ідзе не адна, а з верай, спадзяваючыся на падтрымку нябёсаў, і адначасова з пакарай ставіцца да ўсяго, што здараецца:

Я веру... Заўсёды мяне падтрымае
Адзіная зорка, што бачу з нябёс.
Святло, як святыню, у сэрцы трымаю,
Прымаю анёлам падораны лёс.
(«Я веру...»)

«Калі забудзем, хто мы і адкуль родам, калі зрачэмся сваёй мовы, дык жыццё бумерангам стукне па нас і нашых на-чичадак».

Своеасаблівае «Песня Мяча і Плуга» Расціслава Бензерука — апавесць «Бумеранг» — хваласпеў працы, цвёрдасці характару, павазе да роднага. Аўтар

дэкларуе: з асабістай гісторыі і памяці складаецца гісторыя народа. Збілася з ліку, чытаючы імёны славутых людзей Беларусі, што сустракаюцца ў тэксце: Адам Міцкевіч, Уладзімір Караткевіч, Янка Брыль, Максім Танк, Уладзімір Калеснік...

Бачыцца, што праз вобраз Антоса Федарца — галоўнага героя — аўтар трансліруе ўласныя каштоўнасці, мараль, заснаваную на векавых традыцыях. Аповесць пра добрае і са шчаслівым канцом.

Алена Котава прамаўляе «*Маё жыццё — мае сумленне*», прысвячаючы паэтычную нізку роднаму краю — Пружаншчыне, духоўнаму сталенню ў працы, надзеі і веры ў лепшае. Аўтарка даводзіць, што самыя экзатычныя краіны, самае прывабнае ў іх побыце не будзе лепшым за свой куток: «*Жыць можна ў Нью-Ёрку, у Маскве, // У Лондане туманным, ля Эльбруса, // Жыць можна ў Мадрыдзе, на Няве. // Але найлепш — у роднай Беларусі*».

Апавяданне Аліны Агафонавай «Прабач мне, калі ласка!» на тэму стасункаў бацькоў і дарослых дзяцей прасякнута перажываннем за адзіночых пажылых людзей, якія вымушаны літаральна дажываць без увагі і падтрымкі родных.

«Я так живу...» — цікавая задума аб'яднаць у адну падборку вершы Віталія Глаз, Святланы Цмугуновай, Маргарыты Стрыевіч і Варвары Суравец — жаночыя запаветы для чытача. Калі гляджу на здымкі — разумею, што гэта людзі розных прафесій, вельмі шкадую, што няма даведкі пра аўтараў рубрыкі.

«*Кожны чалавек мусіць сам будаваць свой лёс і не чакаць знешняй дапамогі...*»

Апавяданне Дзмітрыя Аўчыннікава «Вечная каштоўнасць» ставіць пытанне пра канвенцыяна прынятыя ўяўленні аб дабрабыце, шчасці, прыгажосці, поспеху, удачы... Што ў разуменні пісьменніка найдаражэйшае? Калі, падаецца, навокал усё разбураецца, абсцэньваецца, а ты сам робішся цынікам без надзеі, калі сягаеш у бяздонне сваіх самых песімістычных думак, ці не падаецца цудам (ці проста збегам знешніх абставін?) з'яўленне чалавека з мінулага, які прыходзіць проста пагаварыць.

Завяршае чаргаванне прозы/паэзіі вершаваная нізка з вышыні досведу пісьменніцы Зінаіды Дудзюк «Гарачым словам сэрца наталіць...». Сатканая натуральнай і ахайнай версіфікацыяй з вобразаў набалелых, такіх, якія кожнае жаночае сэрца пацвердзіць паскораным рытмам біцця. Каханне, якое было, каханне, якое ёсць, каханне, якое нішто не разбурыць... Расстанне, якога нішто не чакае. Але праз боль прастаюць жыццесцвярджальнасць, смеласць кроку наперад і бескампраміснасць. Што можа выдаць вопыт, набыты з гадамі? Напэўна, наступныя радкі:

Бадай, пара паставіць кропку,
Дайшла да крайняе мяжы,
Занадта век і дзень кароткі,
Каб абы-як на свеце жыць.
(«***Бадай, пара паставіць кропку»)

У «Перакладах» — завяршэнне апавядання «Уцешны куток» (1908 г.) Генры Джэймса, перастворанага з англійскай Марынай Макарыч. Пачатак апублікаваны ў мінулым нумары.

«Знакі эпохі»: друкуецца ўпершыню.

Аматары прозы Уладзіміра Караткевіча дакладна могуць спадзявацца на эксклюзіў. Апавяданне «Сонца апошняга дня» друкуецца паводле рукапісу, выяўленага ў аддзеле рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ імя Якуба Коласа НАН Беларусі, сярод некалькіх незавершаных твораў. Мяркуюцца, што час стварэння — канец 1950-х — пачатак 1960-х гадоў. Падрыхтоўка да друку Марата Азярца.

«Зацікавіць кітайскага чытача творамі беларускіх пісьменнікаў можна, калі акцэнт рабіць на вядомых аўтарах».

«Сусветная літаратура» лучыць два культурныя асяроддзі — беларускае і кітайскае. Тут можна знайсці гутарку шчырага папулярызатара беларускай літаратуры і падтрымкі міжнародных стасункаў Алеся Карлюкевіча з выкладчыцай Другога Пекінскага ўніверсітэта замежных моў кандыдатам гістарычных навук Дар'яй Зубко.

У працягу рубрыкі — матэрыял Веранікі Карлюкевіч, прысвечаны беларускім бестселерам, якія заваявалі Кітай, у прыватнасці кнігам вядомага пражанка Андрэя Федарэнкі. Аўтар прыводзіць і звесткі з гісторыі беларуска-кітайскіх літаратурных узаемасувязей.

Рубрыка «Асоба» прысвечана постаці Уладзіміра Марука. Дачка пісьменніка Вераніка дзеліцца кранальнымі і факталагічна каштоўнымі ўспамінамі. Напрыклад, адзначае аўтар адну з важных рыс характару: «*Пра сціпласць бацькі можна складаць легенды. Ніколі я не бачыла і не чула (а мы ж былі з ім вельмі блізка) ад яго выхвалання, зайздрасці, ён проста ціха і шчыра радаваўся за ўсё і ўсіх*». Фотаздымкі з сямейнага архіва сталі выдатным дапаўненнем тэксту.

«Люстэрка лёсу» гэтым разам раскрываецца праз постаць аднаго з вядомых аўтараў сучаснасці — Анатоля Зэкава. Спачатку пісьменнік распавядае пра «Незабыўныя сустрачкі на жыццёвых пуцявінах» — гэта «штрыхі да партрэтаў» тых, каго ведаў пісьменнік, у прыватнасці Міколы Грынчыка, Уладзіміра Дзюбы, Леаніда Шурмана і Людмілы Несцяровіч.

Далей Анатоль Зэкаў адказвае на пытанні Наталлі Святловой ў матэрыяле «Іншым разам публікацыям маладых радуся больш, чым сваім».

У «Мастацтве» — нарыс «Толя» Адама Глобуса, прысвечаны асобе графіка Анатоля Александровіча. Нечаканыя ракурсы, тое, што дакладна не знойдзеш у даведніках, дасцігна і цёпла, і нават чуюцца голас самога «Альто» (з гісторыі пра шкарпэткі аддадзеныя і шкарпэткі «набытыя»): «*Можаш мне і не наверыць, але тыя ішэра-чорныя ішкарпэткі, намалёваныя на голых нагах, я лічу адным з лепшых сваіх твораў. Тым разам я не сустраў патрульных ні ў Барысаве, ні ў Мінску, але намалёваныя ішкарпэткі надавалі мне ўпэўненасці. Яны нават мяне грэлі...*»

Ксенія Зарэцкая дзеліцца ўражаннем ад пластычнага спектакля Беларускага акадэмічнага музычнага тэатра «Пад-Свядомасць». «*Проста мы не прывыклі бачыць цела не проста інструментам — галоўным героем*».

«Крытыку» распачынае Эмануіл Іофе. Прысвячае матэрыял Паўліне Мядзёлцы, яе ўспамінам, выданням і дакументам, што асвятляюць лёс «*мемуарысткі, артысткі, таленавітай паэтэсы, педагога, публіцыста, кіраўніка харавых і драматычных калектываў, адной з самых адукаваных і найбольш эрудзіраваных жанчын свайго часу*».

«...Штодзённая магія вонкавага самапазнання і самавыяўлення».

Лідзія Возерава аглядае анталогію сучаснай жаночай навелы «Размова з люстэркам» (2023). Літаратурны крытык рэцензуе апавяданні Ясені Аляксеевай, Ніны Рыбік, Алены Брава, Таццяны Дзямідовіч, Настассі Нарэйкі і інш.

У лютаўскім нумары «Маладосці» не вынесена на старонку са зместам рубрыка «Любімыя кнігі майго юнацтва», але ўважлівы чытач знойдзе яе.

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

¹Грыбы (славацк.).

²Мукі, пакуты (макед.).

Легенда: нараджэнне і працяг

Задачу, якую паставіў перад сабой адзін з вядучых крытыкаў і літаратуразнаўцаў, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Іван Саверчанка ў сваёй новай кнізе «Нараджэнне легенды: Беларусь у IX—XV стагоддзях», што пабачыла свет у выдавецтве «Беларуская навука», — важная ў нашых сённяшніх намаганнях імкнуцца да найбольш аб'ектыўнай праўды аб тым, што адбывалася на тэрыторыі нашай краіны ў розныя часы — «раскрыць найважнейшыя старонкі нацыянальнай гісторыі, асвятліць вытокі, нараджэнне і фарміраванне беларускай народнасці, паказаць міжнародныя адносіны і супрацоўніцтва беларусаў з іншымі краінамі і народамі». Сказана па-акадэмічнаму дакладна і выверана, як і павінна быць у выданнях такой скіраванасці.

Не сумняваюся, што падобным зместам і будзе напоўнена яго чарговая даследчыцкая праца. Але, паколькі знаёмы з большасцю напісанага ім, ведаю і іншае. Тое, што заяўлена, канешне, будзе паспяхова выканана, ды і на такім аналітычным узроўні, без якога прызнаны аўтар не абыходзіцца. Упэўнены, аднак, і ў іншым: акадэмічная дасведчанасць у надзейных даследчыцкіх руках ніколі не шкодзіць пазнавальнасці. Выверанасць ацэнак не перашкаджае яму, адыходзячы ў пэўнай ступені ад асноўнай праблематыкі, выказаць тое ўласнае, у чым праяўляецца і чыста чалавечае стаўленне да падзей даўніх, да людзей слаўных.

Зазірнуў у змест, а ён для зручнасці карыстання змешчаны не ў канцы кнігі, як звычайна, а ў пачатку яе, што дазваляе лягчэй сарынтавацца ў дзесяці раздзелах, падзеленых на асобныя лакальныя, але багатыя на змест нарысы, і зразумець, што спадзяванні мае апраўдваюцца. Каб паказаць, як адбывалася «ўзмацненне эканамічнага і ваеннага патэнцыялу, захаванне суверэнітэту і незалежнасці ў IX—XV стагоддзях», аўтар гаворку пачынае з часоў, калі славянскія народы толькі пачыналі выходзіць на гістарычную арэну.

Для гэтага звяртаецца да такіх старажытных аўтараў, як Іліній Старэйшы і Карнелій Тацыт, якія нашых продкаў называлі ведамі, а візантыйскія гісторыкі Іардан — антамі. Усе гэтыя сведчання з VI стагоддзя. І так крок за крокам аўтар кнігі рухаецца ў часе, падыходзячы ўсё бліжэй да нашых дзён. Шмат іншых плямёнаў жыло на беларускай зямлі, пакуль не з'явіліся крывічы, дрыгавічы і радзімічы, якія склалі «этнічнае ядро беларускай народнасці».

Чытаючы, дасведчаныя чытачы «ажывяць» сваю памяць, бо пра ўсё гэта ў асноўным добра ведаюць. Як і пра тое, калі быў закладзены пачатак назве, якую сёння і мае наша краіна: «Назва Бялая Русь канчаткова замацавалася за рэгіёнам прыкладна з сярэдзіны XIII ст., верагодна, пасля пасля адбіцця татарамангольскіх ордаў, якія хацелі захапіць беларускія гарады і землі. Заходнія суседзі і падарожнікі шчыра захапляліся мужнасцю няскоранага народа і ўсё часцей у сваіх нататках і апісаннях сталі называць краіну Бялай Руссю. З часам за яе свабодалюбівым народам, які адстаяў сваю незалежнасць ад арды, замацавалася назва беларусы». Не забывае Іван Саверчанка сказаць і пра тое, якой павай у беларускіх сем'ях здаўна карыстаўся гаспадар, якога інакш не называлі, як бацька.

Аметнасць гэтай кнігі Івана Саверчанкі, як, урэшце, шмат з таго, што ім напісана, у тым, што ён, апавядаючы пра постаці беларускай гісторыі, у нечым вядомыя і даследчыкам, і чытачам, знаходзячы ў іх біяграфіі і ўвогуле дзейнасці слаба вядомыя, а то і зусім невядомыя факты, мэтанакіравана звяртаецца і да воблікаў тых, пра каго апавядаецца менш. Калі ж яны і трапляюць у поле зроку даследчыкаў, то пра іх гаворыцца недарэвалі мала.

З такіх асоб і Глеб, сын полацкага князя Усяслава Брачыславіча, які застаўся

ў гісторыі як Усяслаў Чарадзеі. Пра Глеба Усяславіча гаворка ў нарысе Івана Саверчанкі «Менскае княства». Гэтаму князству, поруч з яшчэ двума, таксама ўдзельнымі, Мсціслаўскім і Гарадзенскім, належыць важная роля ў ваенна-палітычным, эканамічным і духоўна-культурным жыцці Беларускай зямлі на працягу XI—XII стагоддзяў.

Ужо тое, што Глеб Усяславіч стаў першым вядомым нашым сучаснікам мінскім князем, шмат гаворыць. Аднак куды больш важна, што яго звычайна называюць Глебам Менскім. Не таму, што ў нейкай ступені быў першапраходцам. Славу сабе заслужыў дзякуючы таму, што княства, якое належала яму, будучы ўдзельным, годна пачувала сябе сярод іншых, у якіх на той час цэнтрам уладанняў былі гарады, што паспелі больш праславіцца. Менск хутка даказаў, што і ён зусім не збоку прыпець. А пры неабходнасці пастаіць за сябе. Дакажа, што бываюць моманты, калі нельга не лічыцца з ім. Гэта ўсё і адбылося дзякуючы Глебу Усяславічу.

Іван Саверчанка пераканаўча, праўдзіва, наколькі дазваляюць гістарычныя факты, расказвае аб той часіне. І, канечне, з дапамогай творчай інтуіцыі, дзякуючы якой тое, што магло быць, паўстае не толькі як магчымае, але і як рэальнае. Прамаўляю гэта, не толькі адштурхоўваючыся ад згаданага нарыса, але і ад іншых, на адлегласці палемізуючы з тымі пісьменнікамі, якія не надта ўспрымаюць творы гістарычнай тэматыкі, а то і ледзь не адмаўляюць іх.

Довады такія... Не ведаю, як дакладнай сфармуляваць іх. Бадай, гэта адбываецца ад няведання законаў мастацкай творчасці. У творах аб мінулым якраз шмат значыць найбольш поўнае ўяўленне аб падзеях, што тады адбываліся, аб людзях, якія жылі раней. І, канешне, шмат дае аўтарская інтуіцыя, якая і спрацоўвае тады, калі ў творцы прысутнічае гэтае веданне. Характэрны прыклад — творчасць Юрыя Тынянава, у асобных творах якога даследчыкі праз

Глеб Менскі.

шмат гадоў пасля іх напісання знаходзілі ў архівах асобныя факты, наяўнасць якіх ён прадказаў з такой упэўненасцю, нібы ведаў іх.

Не збіраюся параўноўваць Івана Саверчанку з Юрыем Тынянавым. Кажу пра тое, як неабходна падступацца да гістарычнай праблематыкі ў творах. Каб усё адпавядала зместу эпохі, пра якую апавядаецца.

Аўтарская інтуіцыя і дапамагае Саверчанку-празаіку, па сутнасці, вяртаць Глеба Менскага з небыцця. Ён не толькі ўзнаўляе вядомае пра гэтага князя, але і прыводзіць тое, што належным чынам яшчэ не асэнсоўвалася, а менавіта, як «ажыццявіў даўнюю мару полацкіх князёў. Ён авалодаў Смаленскім княствам і ўстанавіў кантроль над верхнім цячэннем Дняпра. Менавіта там праходзіў важны гандлёвы шлях — валока з Дняпра ў Дзвіну, якія, верагодна, знаходзіліся паблізу Оршы, каля вёсак Лучоса і Чаркасава. Больш за тое, Смаленск вельмі спадабаўся Глебу Усяславічу. Таму ён перасяліўся туды разам з сям'ёй і ўсім сваім дваром».

Не менш істотнае і іншае: «Мабыць, Глебу Менскаму першаму ў беларускай гісторыі ўдалося ў складаных абставінах істотна пацягнуць кіеўскіх князёў на поўдні і ўсходзе краіны, зменшыць іх палітычны ўплыў у басейнах Прыпяці, Сожа і Дняпра». А яшчэ гэта дазваляе ставіць яго ў шэраг найвыдатнейшых постацей перыяду, пра які расказваецца ў «Нараджэнні легенды...»: «Князь Глеб Менскі паспяхова ажыццявіў цэнтралізацыю значнай часткі Беларускай зямлі. Усё сваё жыццё ён умацоўваў дзяржаву, павышаў яе ваенны і эканамічны патэнцыял, служыў захаванню незалежнасці беларускага народа і ўсяляк ажыццяўляў яго развіццё».

Шмат увагі Іван Саверчанка ўдзяліў і Тройдзеню. Пра яго невыпадкова гаворыць «забыты князь». Сапраўды, ён мала згадваецца ў гісторыі Беларускай дзяржавы, а такім азначэннем нашай краіны Іван Васільевіч карыстаецца пастаянна, што і правільна. Да таго, як на карце свету з'явілася Рэспубліка Беларусь, землі гэтыя па-рознаму называліся, але ўсе яны, незалежна ад колішняй тэрыторыі, з'яўляліся праблемамі сучаснай Беларусі. Тройдзень, як вялікі князь літоўскі, веў зацятую барацьбу з Тэўтонскім ордэнам, Галіцка-Валынскім княствам. Ён значна пашырыў межы Вялікага Княства Літоўскага.

Пра Тройдзеня аўтар кнігі расказвае захоплена. Адчуванне, што ў асобе яго бачыць надзейнага сына зямлі, якой ён служыў, змагаючыся за яе далейшы росквіт. Зразумела, паказаны, як і трэба ў праўдзівых гістарычных творах, у сваім часе. Не апырэджае яго ды і, пры ўсім сваім жаданні, апырэдзіць не мог. Не толькі мужнасцю — гераізмам напоўнены радкі апаведу. Ёсць разбой,

прысутнічаюць людскія ахвяры, часам сярод нявінных. Ад гэтага нікуды не дзе нешся: такі быў час, такая была эпоха. Ды пра гэта забываеш, калі бачыш, колькі Тройдзень зрабіў добрага. Таму завяршэнне нарыса пра яго ўспрымаеш самотліва-тужліва. Гэта свайго роду элегія аб вялікім князі, загінулым ад наёмных забойцаў: «Не стала мужа на абарону Бялай Русі. У дзяржаве запанавалі адчай і безвыходнасць. На берагах Нёмана і Дзвіны, Бярэзіны і Дняпра слаўся густы туман. Зямля імкнулася змякчыць боль страты, жадаючы яго магі хутчэй вырасціць новыя пабегі».

Аповеду пра Глеба Менскага і Тройдзеня я невыпадкова надаў так шмат увагі. Мог бы і больш паразважаць над тым, наколькі Іван Васільевіч пранікае ў сутнасць тых гадоў, калі на Беларусі правілі такія слыннымі гістарычнымі асобамі, прозвішчы якіх у аматараў даўніны на слыху. Але чытаць пра менш вядомых для мяне большае задавальненне. Бо калі Іван Васільевіч згадвае пра іх, фіранка часу адкрываецца больш шырока. Пачынаеш бачыць, уяўляць і тых, каго за смугою часу менш відаць. Без іх немагчыма ўявіць гісторыю сваёй краіны, свайго народа найбольш поўна і шматгранна.

Гэтая кніга пра гісторыю Беларускай дзяржавы, пра беларускі народ. Праўда, сёй-той гатовы сказаць, а ці не лепш было выдаць яе па-беларуску. Але ж па-беларуску такіх выданняў апошнім часам з'явілася шмат. Рускамоўны варыянт таму да месца, што тым самым кола чытачоў пашыраецца. З развагамі Івана Саверчанкі могуць пазнаёміцца і чытачы, якія жывуць за межамі Беларусі. Няблага было б, калі б гэтая кніга выйшла і ў перакладзе на адну з моў, як мы любім казаць, далёкага замежжа.

Няхай і ў іншых краінах пабольш ведаюць пра Беларусь, беларускі народ. І не толькі пра беларусаў, але і прадстаўнікоў іншых народаў, якія годна адчуваюць сябе ў адзінай дружалюбнай сям'і. Зрэшты, так было заўсёды, у чым пераконвае і кніга Івана Саверчанкі. Невыпадкова яна называецца менавіта так: «Нараджэнне легенды...».

Легендай яна была заўсёды, пачынаючы яшчэ з часоў Герадота, які пабываў тут у дагістарычныя часы. Бачыць не толькі мора — сутыкаўся з плямёнамі, якія дагэтуль нідзе не даводзілася бачыць. З-за непадобнасці на іншыя яе таксама ўспрымаў легендай. Легендай яна паўставала і значна пазней. У гэтым неаднаразова ўпэўніліся розныя захопнікі, якія імкнуліся пакарыць яе. Здавалася, поспех забяспечаны, ды часцей складалася так, што многім прыходзілася ратавацца ўцёкамі. Астатнія назаўсёды засталіся ляжаць у сырой зямлі. Для сваіх яна была цёплая і ўраджайная, а для прышлых толькі мулка.

Па сёння яна застаецца легендай для замежных «добразычліўцаў» усіх масцей. Як ні стараюцца «прыручыць», ніяк не ўдаецца. А ўсё таму, што была легендай, легендай і застаецца. Таму і назва майго водгук менавіта такая: «Легенда: нараджэнне і працяг». А завяршыць сваю рэцэнзію хачу словамі Івана Васільевіча: «Для ўсіх грамадзян сучаснай Беларусі важна, каб краіна-легенда, якая дышае вялікай гісторыяй, ператварылася ва ўзорную, прававую і справядлівую дзяржаву, дзе ажыццяўляюцца смелыя ідэі і рэалізуюцца грандыёзныя планы, дзе збываюцца найлепшыя мары і надзеі, а людзі розных пакаленняў з гонарам і аптымізмам глядзяць у будучыню».

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Віктар ШНІП

У небе поўня — востраў залаты,
Які чакае новага жыцця.
Там Бога скамянелыя сляды
Пад шматгалосым пошумам лісця,
Што з райскіх дрэў...
Даўно няма тых дрэў,
Як быццам іх ніколі не было...
Глядзіш на поўню так, як воўк глядзеў
І выў, калі хацелася ў цяпло
Яму, старому, што сярод зімы
Адзін застаўся, як і ты адзін.
Не вецер плача, гэта сум сурмы,
Што ў гурбах белых замкавых руін
Яшчэ жыве й дае табе жыццё.
І што табе завейныя гады,
Калі ў табе садоў шуміць лісцё
І поўня ў небе — востраў залаты...

У чарапаху згорнецца твой цень
І за табой не папаўзе па свеце.
І вецер зломіць ранішні прамень,
Які цяпер табе яшчэ ўсё свеціць.
І будзе гэта ўсё тады, калі
Ты адрачэшся ад сябе самога.
І можна з краю прыпаўзі зямлі,
Але ніхто не вернецца ад Бога.
І гэты дзень, нібы сушняк, згарыць.
Асвецяцца крыжы, пагоркі, твары.
І, хто жывы, таму патрэбна жыць
І не злавацца на самоту й хмары.
І з чарапахі выпаўзе твой цень,
І птушкай стане, і ўзляціць над светам.
Ізноў пачнецца, нібы песня, дзень.
І будзе гэта так, і будзе гэта.

З высокіх дрэў лістота абляцела,
А на кустах трымаецца яшчэ.
За павуцінкай з адзіноты белай
Асенні дзень праз лістапад цячэ
У небакрай, што ў далечы халоднай,
Дзе ўсё, нібы памерлае, маўчыць.
І хутка ноч варонаю галоднай
Ускіне крылле, знікне ўсё ўначы.
І свет вялікі змесціцца ў кватэры
Ля жоўтай лямпы на сталі тваім.
І раптам ты захочаш быць Гамерам,
Ды не захочаш быць, як ён, сляпым.

За неба трымаецца сонца.
За сонца трымаецца неба.
І так гэта будзе бясконца,
Бо так гэта вечнасці трэба.

І дзень пачынаецца новы,
І ты, пакідаючы хату,
Гаворыш штодзённыя словы,
Як некалі мама і тата.

Дадому прыходзіш пад вечар,
І сонна святло загасае,
І ў небе азораным вецер
Аблокі, як попел, гартае.

Спаць ляжаеш, каб заўтра прачнуцца.
А нехта, глядзіш, не прачнецца.
І нельга з нябёсаў вярнуцца,
Дзе сонца, як Божае сэрца.

Жоўты пясок, ды ўсё ж не залаты.
Клёна лісты — гэта дрэва лісты,
А не ад сонца пялёсткі, якіх
Вецер надзёр і як злodeй заціх.
Ты не самотны, ты вольны, як дым,
Ад адзіноты пад небам нямым.
Восень у чоўне ў тумане плыве,
Ціха наўкол, бы ў старэнькай царкве,
Той, што стаіць на рацэ Нярлі,
Дзе з Караткевічам вы пабылі.
Жоўты пясок, ды ўсё ж не залаты.
Ветрам лятуць, пралятаюць гады.
Раптам успомніцца штось,

прамільгне.

Сонца багоўкай паўзе па акне,
Кропляй крыві, што зляцела з нябёс.
Кажуць, нядаўна ў Гародню Хрыстос
Зноў прызямліўся, а ты ля вады
Клёна збіраеш сухія лісты,
Быццам бы іншае справы няма,
Быццам ідзе за табой зіма.

Густым туманам зараслі нябёсы,
Па брукаванцы грукацця калёсы.
Я з бацькам еду ў Гарадок
да цёткі —
Патрэбна на зіму ўзараць ёй соткі.
Дарога доўгая, нідзе нікога,
І пра ваўкоў я думаю і Бога.
Абапал лес зжаўцелы

і халодны,
Сяджу за спінай бацькі, як няродны,
А бацька ўсё маўчыць,
дыміць цыгаркай.
А мне ўжо хлеба хочацца са скваркай.
Пад дробны грукат колаў засынаю
І прачынаюся на ложку з краю
У хаце роднай, дзе няма нікога,
І думаю пра смерць сваю, пра Бога.

У вадзе залатое лістоты
Не відаць больш сівых камянёў,
Што ляжаць ля пахілага плота,
Ля драбіны да зорных палёў,
На якіх васількі адквітнелі.
Больш ніколі не быць васількам
У дамах, збудаваных з панэляў,
Дзе прывольна ўначы прусакам.
І глядзіш ты з акна на лістоту,
Што ўначы затаніла твой двор
У той час, калі з'ела самота
Поўні белай стары мухамор.
Гэта восень прыйшла нечакана,
Хоць чакаў ты яе цэлы год,
І ў лістоце ўжо цепліцца ранак
І дыміць, бы начны паражод.

Генадзь АЎЛАСЕНКА

З нізкі
«Пухаўшчына вясновая»

Рудзенск

Праз Рудзенск ідуць цягнікі,
на стыках грукоцую гулка.
Сам Рудзенск на два бакі
раскінуўся ад чыгункі.
Маршрутак да Рудзенска шмат,
ды я, па ранейшай звычцы,
і ў Рудзенск, і ў Мінск назад
паехаў бы на электрычцы.
Сядзеў бы каля акна
пад перастукі колаў,
глядзеў бы з акна, як вясна
зялёным фарбуе наўкола,
як колерам залатым
яна пакрывае вербы...

Вагоны адметныя тым,
што ўсё добра бачна зверху.
А ў Рудзенску на перон
я б выйшаў...
Але пад вечар,
пакінуўшы свой вагон,
з ім зноўку назначыў бы стрэчу.
І зноўку глядзеў бы з акна,
як Рудзенск прэч адплывае
і як вербалозы вясна
золатам пакрывае.

Шацк

Назва Шацка ад рэчкі Шаць,
што калісьці звалася Шача...
І мая рачулачка Ушача
з таго ж кораня «шача», відаць?
Ды далёка адсюль мае Ушачы...
Нетаропка і спакваля
я па Шацку крочу, а значыць,
гэта пухавіцкая зямля.
Тут няма аніякіх пагоркаў
у адрозненні ад Ушач...
Тут райцэнтр — Мар'іна Горка,
а ніяк не маленькі Шацк.
Але ў Шацку таксама багата
сведкаў самай сівой даўніны.
Ёсць у Шацку і помнік салдатам,
што загінулі ў час вайны.
Пастаю ля яго хвіліну
пад вясновы спеў жаўрукоў.
Шацк, бывай!
Я цябе пакіну,
ды сюды вярнуся ізноў,
як наведваю край ушачкі...
І як сімвал свайго вяртання
прывязу ад Ушачаў Шацку
прывітанне!

Дэбют

Аляксандра ЖАЛЯЗНОВА

Блізка

Калі адлік пачнецца ў новы дзень
І дакрануцца вуліц сонца рыскі,
Не пакідай сваіх старых надзей,
А тое прыгадай, што нам так блізка.

Калі спявае птушачка ў бары,
Нібы твая матуля над калыскай,
І дзьмуць калі ласкавыя вятры,
Паразважай пра тое, што нам блізка.

Калі пральюцца моцныя дажджы
І будзе на дарогах слізка-слізка,
Нічога абсалютна не кажы
І тое адчувай, што нам так блізка.

Свой розум і сваё сумленне май
І рук не апускай ніколі нізка,
Чужое паважаць не забывай,
Ды не губляй і тое, што нам блізка.

Бездань

А час... Ён не спыняецца, ідзе,
Так хутка ўсё мяняецца ў сусвеце.
Ці памятаеш ты яшчэ мяне?
Або ператварыў ментальна ў смецце?

Ці памятаеш ты сваіх сяброў?
Бацькоў, радзіму, хату, асяроддзе?
Ці ўспомніш ты нястомных ваяроў,
Іх бітвы, а пасля жыццё у згодзе?

Змяняюцца сапрана на басы,
І розныя спяваюць галасы
На ўсе лады адну старую песню.

Змяняюцца абставіны, і ты
Знікаеш у тумане залатым,
Каб трапіць у нязведаную бездань.

Святло майго кахання —
Бясконцае святло.
Яно дапамагае,
Яно дапамагло.

Яно мяне натхняе,
Кіруе мной яно,
Гукае, сустракае,
Як сонца за акном.

Яно мяне стварае,
Даруе ўсё яно,
Да справы пабуджае
Любімае даўно.

Святло майго кахання,
Чароўнае святло,
Яно цябе шукае,
Ну, а мяне знайшло.

Вадзім ЯЛФІМАЎ

I

— Месье Ле Бон?
— Так...
— Прашу вас, месье...
— Так!?
— Пачакайце, месье Ле Бон!
— Што такое?
— Мы не маглi б перамовіцца?
— З вамі?
— Так!
— Прабачце, хто вы такі?!

Малады чалавек, які раптам заступіў дарогу двум пажылым джэнтльменам, злёгка пакланіўся і ціха прамовіў:

— Я ад месье Жака!

Сівенькія касмыкаватыя бровы Франсуа Ле Бона папаўзлі ўгору.

Ён нарэшце адняў трубку мабільніка ад свайго валасатага вуха і нават націснуў кнопку «адбой»:

— Ну і што?!

Адбывалася гэта ў раскошным фэе парыжскага гатэля «Рыц». Франсуа Ле Бон разам са сваім сябрам і выдаўцом Клодам Піту толькі што спусціўся з нумара, каб неадкладна адправіцца ў аэрапорт «Руасі — Шарль-дэ-Голь», як раптам па чырвонай дывановай дарожцы з-за зялёнага фікуса бясшумна выбег гэты...

Ле Бон, калі апамятаўся ад нечаканасці, з пагардай паглядзеў на незнаёмца. Наўрад ці гэты тып насамрэч «ад месье Жака»! З якой пары Жак трымае ў сваім штаце рускіх?!

Старому так і карцела з'едліва сказаць: «З вашым пранонсам ды шырокімі скуламі я прыдумаў бы што-небудзь больш арыгінальнае!» Але ён змаўчаў. І па адной прычыне: у вачах малойчыка гарэў нейкі агеньчык... І яшчэ: той быў бездакорна апрануты і відавочна належаў да вышэйшых слаёў грамадства.

Ле Бон паглядзеў на свайго сябра. Піту ж у адказ незаўважна паціснуў плячыма, маўляў, «халера яго ведае?!» ці нешта падобнае, і флегматычна працягваў пыхкаць сваёй нязменнай цыгарай. І толькі нахлі «гаваны» набіў чакальны вугал.

— Месье, на нас ужо звяртаюць увагу... — ці то ўпкінуў, ці то папрасіў высокі юнак.

— Хм! Каб вы ведалі, малады чалавек, — Ле Бон, нягледзячы на сваю вялікую вагу, шчыльна ўціснутую ў сто шэсцьдзесят сантыметраў росту, быў сапраўдны жывічак, і цяпер ледзь не падскочыў на тым самым месцы, дзе яго спынілі, — я вельмі паважаю месье Жака... Так! Будзем называць яго так, калі ўжо вы не асмеліліся вымавіць яго прозвішча. Месье Жак — вядомы і пры гэтым вельмі ўплывовы калекцыянер і маклер, і паколькі я, як і ён, займаюся мастацтвам, мы, натуральна, неаднойчы перасякаліся. І нават рабілі адзін аднаму паслугі. Увогуле, яго імя, сапраўды, здольна прыцягнуць маю ўвагу, але...

з месье Жакам я размаўляў па тэлефоне ўсяго пяць хвілін назад! І ён нічога не паведаміў мне пра ваш візіт!

— Я нічога пра гэта не ведаў... — збіты з толку, прамармытаў малойчык. — Дакладней, пра вашу з ім гутарку.

І тут быццам спахапіўся, зноў стаў упэўнены:

— Але ён пра нашу з вамі размову таксама нічога не павінен ведаць!

— Довад, канешне, арыгінальны! — Ле Бон пачынаў раздражняцца. — Малады чалавек! Павінен вам заўважыць...

Кінжал Сальвадора Далі

Урывак з рамана

— «Вока нябёсаў», — нібы пароль ці малітву ў распачы прамовіў той.

І толькі!

Ле Бон вылупіў вочы...

Цыгара Піту падскочыла на максімальны вугал...

Ле Бон набраў пабольш паветра ў лёгкія:

— Што?!

І павісла нервовая паўза, якая ў момант памяняла іх ролямі!

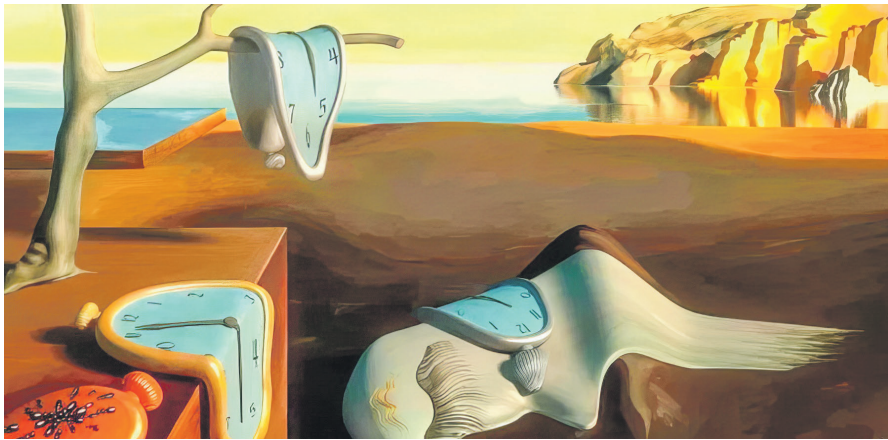
— Вы выдатна мяне чулі, месье, — пакарліва прамовіў незнаёмец.

Пад гэтай пакарліваасцю хаваўся абсалютны трыумф.

Ён апусціў вочы на тую самую дывановую дарожку, па якой так раптоўна ўварваўся ў жыццё знакамитага мастацтвазнаўцы, якога суправаджаў свой асабісты выдавец.

— Што? — адчуваючы, як б'ецца старэнькае сэрца, паўтарыў Ле Бон.

— Зніклая карціна Сальвадора Далі, — шэптам растлумачыў дзёрзкі незнаёмец. — Існаванне якой многія аспрэчваюць! Арыгінал якой бачылі толькі вы. Фотарэпрадукцыю якой апублікавалі

Сальвадор Далі «Пастаянства памяці», 1931 г.

таксама вы — і зноў жа ў адзіным экзэмпляры. І пазіравала аголенай для гэтай карціны знакамита амерыканская кінадзіва рускага паходжання Арына Гіяцынтава. У любым выпадку, усе бацьчы безумоўнае падабенства паміж ёю і прыгажуняй на палатне, але... вялікая актрыса ад такога гонару дагэтуль адмаўляецца, упарта сцвярджаючы...

Бачачы, што незнаёмец хоць і гаворыць ціха, але не змаўкае, Франсуа рашуча схпіў яго за локаць, спыніўшы на паўслове. Цыгара Піту пры гэтым скінула, нібы бомбачку, вялікую порцыю попелу, відавочна рыхтуючыся да баявых дзеянняў.

Мастацтвазнавец пасадзіў хлопца на найбліжэйшую канапу і сам плюхнуўся побач.

— Расказвайце, што вам вядома акрамя гэтых прапісных ісцін! — таксама пераходзячы на шэпт, але агрэсіўны, запатрабаваў ён.

Хлапчук нечакана злёгка адхіліўся. І, выглянуўшы за мармуровую калону, абвёў перапоўненую залу выразным позірам:

— Вы жадаеце тут пачуць нешта, што не ўкладаецца ў афіцыйную версію падзей?

— Толькі нешта новенькае можа выразаваць вас ад майго гневу!

— Тут занадта шмат вушэй. Да таго ж сёй-той з наведвальнікаў гэтага чатырохзоркавага гатэля... а, вы ведаеце, месье, у Парыжы проста няма пяцізоркавых гатэляў...

— ...Таму што за пяць зорак скупым гаспадарам-французікам давадзецца плаціць занадта высокія падаткі! — скончыў за яго Ле Бон.

— Што не робіць ім гонару, — усміхнуўся нахабнік.

— Чым яшчэ вы жадаеце мяне «здзівіць»?! — ускіпеў прафесар. — Чаго яшчэ я, па-вашаму, не ведаю?!

— Можа быць, месье, вас здзівіць вось гэта. Многія з тых, каго я бачу ў гэты момант у фэе, любяць наведваць яшчэ і аўкцыёны жывалісу.

— А вы маеце дачыненне да аўкцыёнаў?

— Як найбліжэйшы супрацоўнік месье Жака, з тых, пра каго ён вам не расказвае, — так! Адным словам, калі зараз нас убачаць разам!..

— Чаму мяне гэта павінна хваляваць?

— Таму што месье Жак таксама шукае «Вока нябёсаў». Як і вы! — выразна прамовіў незнаёмец. — На ваш погляд, гэтая навіна досыць новая, месье?!

— Яна пратухла яшчэ ў мінулым дзесяцігоддзі, сыноч!

— А як вам да яе такі дадатак? — малойчык хітра ўсміхнуўся: — У месье Жака нарэшце з'явіліся шанцы апыраць дзіць вас!

Ле Бон крахтануў.

— Ну і?..

— А я магу дапамагчы вам не дапусціць такой несправядлівасці, — хлопец літаральна гіпнатызаваў Ле Бона раскосым славянскім позірам. — Бачыце,

месье, я — высакародны чалавек... Ці мне ўсё ж дапамагчы месье Жаку? Як ён мяне просіць. Каму мне аддаць перавагу? Яму ці вам? Што вы мне параіце, месье прафесар?

І прызна ўсміхнуўся.

Гутарка пераходзіла ў сур'ёзнае рэчышча.

Піту нарэшце раздражнёна пыхнуў тытунёвым дымам:

— Як ваша імя? Вы рускі?

Незнаёмец пасунуўся бліжэй і нават ветліва строс з рукава Ле Бона попел, які ўпаў з цыгары Піту:

— Я рады вашай праніклінасці. Вашай, паважаны прафесар, і вашага выдаўца. Яна залог таго, што мы з вамі дамовімся. Бо разумныя людзі заўсёды могуць дамовіцца. Так, я рускі. Суайчыннік вялікай Арыны Гіяцынтавай. Кажу гэта з гонарам, бо з'яўляюся прыхільнікам яе творчасці... і творчасці Далі, зразумела! — ён ізноў усміхнуўся, быццам намякаў на штосьці: — Для майстра абстракцыі гэтая прыгожая жанчына, па чутках, стала апошняй Музай!

— Не згадвайце святыя імёны дарэмна нават паасобку, а ўжо разам — тым больш! Іх спалучэнне занадта драматычнае, калі не сказаць трагічнае. Да таго ж тут, як вы правільна заўважылі, занадта шмат вушэй.

— Дзякую, прафесар, за каштоўную падказку, — і прыцішыў голас, — якую вы прамовілі так, каб іншыя не пачулі!

— Калі ласка! — шчодро махнуў далонькай Ле Бон. — Але як вас завуць?

— Як мяне завуць? А якая розніца?! Калі я назавуся Набокавым ці Талстым, гэта штосьці зменіць у сутнасці нашай гутаркі? Для зручнасці называйце мяне проста Міхаіл.

— Гэта ваша сапраўднае імя?

— Так.

— Даволі дзіўнае.

— Яно рускае. Зрэшты, я і не прашу яго прамаўляць услых.

— Дык вы кажаце, Жак ізноў узяўся за пошукі?

— Цішэй! — Міхаіл перасцерагальна паднёс палец да вуснаў. — Больш ніякіх імёнаў... і назваў, мы ж дамовіліся! З гэтага моманту я наогул палічыў бы за лепшае аперываць не словамі, а выключна лічбамі.

— Якімі лічбамі?

— Вялікімі, — загадкава ўсміхнуўся Міхаіл.

— За што? — не ўтрымаўся раптам Піту. Зірнуўшы на яго, а потым зноў на прафесара, малады чалавек бесцырымонна адкінуўся на спінку канапы:

— Ну, калі вы хочаце, каб вас апырэдзілі...

— Ні ў якім разе! — ледзь не падскочыў на мяккіх падушках Франсуа Ле Бон. — Для мяне на карту пастаўлены не толькі грошы, як для некаторых, — пякучы позірк у бок Піту, — але і мая рэпутацыя!

— Сапраўды, — з разуменнем ухмыльнуўся Міхаіл. Ён, відавочна, палічыў, што Ле Бон «даспеў» і перавёў свае калючыя чорныя зрэнкі на Піту. — А рэпутацыя прафесара — гэта і вашы грошы, месье. Вы ж яго выдавец, ці не так?

І вы атрымліваеце прыбытак ад продажу яго высокамастацкіх і павучальных кніг.

— А вы спрытнюга, як я пагляджу!

— Стараюся.

— Што вы прапаноўваеце? — перайшоў у наступ выдавец.

— Калі мы маем намер весці канкрэтны перамовы, то рабіць гэта трэба не тут, — прагучаў спакойны адказ.

— Цікава!

— Але аб чым перамовы? — не мог уцяміць Ле Бон.

— Франсуа, няўжо ты не разумееш?! Малады чалавек хоча прадаць нам нейкі сакрэт свайго работадаўцы месье Жака. — І да Міхаіла: — Я правільна разумею?

— Правільна.

— Але ж гэта несумленна, — застагнаў прафесар.

— Абсалютна! — пацвердзіў малойчык. Але тут жа павярнуўся да Піту: — А я правільна зразумеў? Вы з прафесарам пяць хвілін таму пакінулі ваш нумар-люкс, каб адправіцца ў аэрапорт. Роўна праз гадзіну ў вас, здаецца, пасадака на рэйс да Масквы, ці не так? Далёка ж вы пацягнуліся па карціну, якая вам фармальна не належыць!

— Хіба Расія для вас, рускага, гэта занадта далёка?

— На жаль, далей, чым для вас. Бо я нашчадак эмігрантаў першай хвалі, якая хлынула ў Парыж пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі. І мне цяжэй зразумець сучасную Расію, чым вам. Мне эмоцыі перашкаджаюць.

— Добра! — нецярпліва перапыніў Піту. — Затое, мне здаецца, вы ясна далі зразумець, што вам блізкі заходні практыцызм.

— І цынізм. Ва ўсякім разе тое, што і прафесарам, і вамі кіруюць далёка не самыя бескарыслівыя матывы.

— Як вы смееце!

Узнікла напружаная паўза... Пасля якой Ле Бон з жалею пакруціў галавой:

— Усё адно, што б вы ні думалі, заўяўляю вам зноў, малады чалавек: мяне не цікавяць сакрэты месье Жака. Я не ўдзельнічаю ў падобных здзелках.

— Нават калі яны тычацца «Вока...»?

Ну што было адказаць дзёрзкаму юнаку?!

Прафесар з абурэннем, але моўчкі ўтаропіўся на Міхаіла.

Аднак яго погляд быццам прасіў: «Усё гэта вы самі задумалі, дык не стаўце ж нас у няёмкае становішча! Прыдумайце выйсце... але выгаднае для мяне».

Пераклад з рускай

Алесья ЦІМАФЕЕВА

Сцяжынамі лёсу і часу

У снежні 1966-га, адслужыўшы тры гады ў войску, я завітаў на свой родны філфак БДУ, які месціўся тады на Чырвонаармейскай, каб працягнуць прыпыненую калісьці вучобу. Прайшоўся па калідорах і спыніўся каля гуллівай чаргі дзяўчатак перад высокімі дзвярыма аўдыторыі. Шчабятухі, узбуджана і заклапочана, адна перад адной вытлумачвалі, відаць, нейкі з самых цяжкіх экзаменацыйных білетаў, пры гэтым спрачаліся, заглядалі то ў кнігі, то ў сшыткі... Па абрыўках самой гаворкі можна было зразумець, што дзяўчаткі здаюць экзамен па беларускай літаратуры. Я не памыліўся, гэта былі трэцякурснікі, да якіх павінен далучыцца і я, калісьці недаўчаны студэнт. Моўчкі пастаяўшы воддаў іх, я накіраваўся ў дэканат.

Георгій Шыловіч

У пакоі сядзелі двое: сам дэкан і светлатвары незнаёмы мне мужчына з добра падкрэсленым акулерам позіркам, якому дужа пасавала яго сівізна. Я павітаўся, назваў сябе і паклаў перад дэканам заяву, у якой прасіў перавесці на завочнае навучанне. Дэкан абвёў мяне дапытлівым позіркам, відаць, чакаў абгрунтавання такога рашэння. Але той, што сядзеў побач, нават пахваліў за такі выбар: «І правільна. Тры курсы навучання і тры гады службы ў войску — гэта нямала. Самы час пачынаць і самастойнае жыццё». Цяпер я ведаў і яго прозвішча — Георгій Шыловіч. Письменник з кагорты франтавікоў, піша для дзяцей. Толькі потым зразумець: гэта ж тады ў дэканце я здаў самы лепшы свой экзамен на добрае і шчырае сяброўства. А яно мне абяцала і нямала дарог, і добрых людзей, і сустрэч на тых дарогах, і свае іспыты, пошукі і... шмат чаго іншага. Пра перажытае на вайне самі франтавікі звычайна гаварылі мала. Хіба толькі калі збіраліся вузкім колам аднагодкаў і аднадумцаў. Тады яшчэ не так шмат і пісалася пра тых, яшчэ не зусім далёкіх, ваенных падзеі. Нават тымі, каму іх давялося асабіста перажыць. Яно і зразумела: не зусім яшчэ загіблі былыя раны і надта балюча было іх трывожыць сумнымі згадкамі. Бо згадкі не лечаць, а толькі дадаюць болю. Рэдка дзе і ў творах Георгія Шыловіча (а пісаў ён для чытача дзіцячага, ды і героямі яго твораў былі самі дзеці) знойдзем мы тое, з асабіста перажатага падчас вайны. Паспраўднаму трывожнай і кранальнай старонкай высвецілася яно для мяне хіба ў апавяданні «Дарога»: «1943 год... Лагойшчына... Гарачы жнівень патыхае смурою папалішчаў. Скрозь — жаклівыя крывавы след, які пакінулі пасля сябе карнікі, бязлітасна знішчаючы вёскі, людзей, плён іх працы...»

Нарэшце, учарнелыя, прапахлыя по-там і балотнай тванню пасля блакады, мы напраткі падыходзілі да вёскі Саўдзенічы, паблізу якой размяшчаліся ў лесе буданы нашай маленькай дыверсійнай групы брыгады «Жалязняк», што выконвала розныя заданні ў ваколіцах акупаванага Мінска і ў самім горадзе. О, якая жаданая і разам з тым цяжкая хвіліна — мурашы па скуры. Люты вораг не пашкадаваў і Саўдзенічы, спаліўшы несамавітыя вясковыя хаткі, гумны, лазні і кузню, дзе з артылерыйскіх снарадаў мы выплаўлялі тол, дзе рамантавалі зброю, выраблялі свае партызанскія міны. Незвычайная жудасная цішыня, як на могілках, навокал — нават птушка голасу не падасць. Ніхто не выйшаў нам насустрэч, ніхто не прывеў і слова. Вёскі — як не было. А ўзбоч дарогі, здратаванай гусеніцамі бронетранспарцёраў, скрозь усыпанай патроннымі гільзамі, сіратліва хіліла да зямлі калоссе пераспелае жыта... Нейкі даўкі камяк не пракаўтнуць — падступаў да горла...»

Гэты жаклівы малюнак падводзіць нас да хлеба, які ў вайну меў асаблівую

цану. Слова камісара гучаць амаль набатна: «Хлеб... Гіне хлеб, таварашы!». У сумным малюнку сапраўды з'яўляецца шмат нечаканага святла, калі да байцоў падыходзіць жанчына з дачкой-падлеткам і частуе іх акрайцам хлеба з невялічкага клунка. «Ніколі ў жыцці не забыць мне смак таго акрайчыка хлеба»... — гэтае аўтарскае прызнанне зноў усплыве ў маёй памяці, калі я, народжаны ў тым самым сорака трэцім, буду пісаць пра тое, як нялёгка здабываўся ваенны хлеб. Такое, вядома ж, не забываецца і не павінна забывацца.

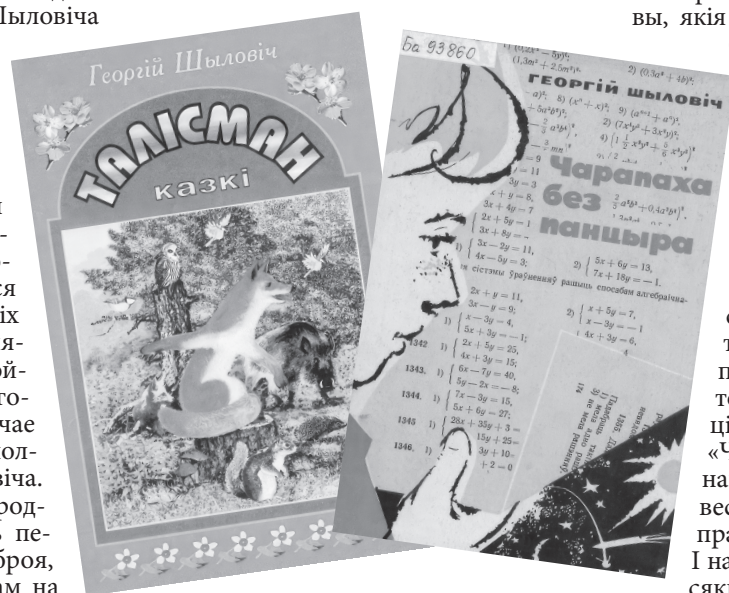
Вайна не толькі пакідала адны толькі ўспаміны. Яна і прыйшла, і адыходзіла ад нас, беручы за гэта вялікую плату. Маё пакаленне заплаціла ёй сваім дзяцінствам. Пакаленне Георгія Шыловіча аддало як плату сваё юнацтва. Зброю ў рукі будучы пісьменнік узяў у сямнаццаці. Гэта здарылася ў чэрвені сорака першага. Але тую зброю трэба было яшчэ здабыць. Маладыя мінчане першых дзён вайны ведалі, дзе можна адшукаць вінтоўку ці нават скрынку з патронамі. Знаходзілі іх, капаючыся ў глінішчах Мухлеўкі, у нейкіх кар'ерах. Выцягвалі з дна яшчэ нядаўна затопленыя ствалы і абоймы патронаў. Са снежня 1941 года Георгій Шыловіч удзельнічае ў Мінскім патрыятычным падполлі ў складзе групы Іпаліта Яцэвіча. Байцы яе групаваліся на гародніннай базе № 2. Гэта адсюль перапраўляліся ў лес здабытая зброя, харчы і медыкаменты. Вахцёрам на базе працаваў Мікалай Каржанеўскі, кіраўнік падпольных груп Чыгуначнага раёна. Неўзабаве ён узначаліць Кастрычніцкі падпольны райкам партыі. Мужнага камуніста высачыла, схпіла і закатавала гестапа. Такі ж лёс напаткаў і бацьку Георгія, ветэрана Грамадзянскай вайны Уладзіміра Сцяпанавіча, арыштаванага яшчэ раней.

У сакавіку 1943 года Георгій Шыловіч быў залічаны байцом 6-га атрада партызанскай брыгады «Жалязняк». Слава жалязнякоўцаў шырока грывела пад небам родных айчынных абсягаў, пераможным рэчам далятала да самых далёкіх куткоў Беларусі, дзе ішло сваё гераічнае змаганне. Былі цяжкія баі ў лясах Бягомльшчыны, каля берагоў Бярэзіны, былі самыя адчайныя пераправы, небяспечныя наведванні ў родны Мінск, шпітальныя дні і ночы ў Саўскім бары, а яшчэ сцяжыны праз непраходныя дрыгвяныя балоты, калі блакаднае кальцо сціскалася да акружнасці кулі. Былі і цяжкія баі пад Пустаселлем, і на возеры Палік. І сёння гераічна і надта трагічна гучыць у шматлікіх успамінах сама назва возера — Палік. Можна, яна і не надта знаёмая сённяшняму маладому пакаленню, ды ўсё тое давялося зведаць пакаленню Георгію Шыловічу.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны Георгій Шыловіч вучыцца на аддзяленні журналістыкі Белдзяржуніверсітэта. А пасля заканчэння працуе ў піянерскай газеце «Зорка». Вось тады і з'яўляюцца ў друку яго першыя апавяданні для дзяцей. Аўтар выбірае для сваіх твораў вельмі простую і даходлівую форму, вядзе расповед ад першай асобы. Ён добра ведае свайго чытача, думае, як зацікавіць яго. І да апошніх сваіх дзён застаецца пісьменнікам толькі для дзяцей.

Мне даўно хацелася запытацца ў яго, чаму засяродзіўся толькі на дзіцячай літаратуры. Ды так і не адважыўся. Застаўся пры сваёй здагадцы. Магчыма, таму, што надта моцна і глыбока сядзела ў яго душы тое далекаватае, дзіцячае, якое вельмі нечакана і хутка перарасло ў суровае юнацкае. А можа, і праца ў піянерскім друку, частыя сустрэчы з вучнямі пасляваеннай пары прадыхталі той самы творчы выбар.

Прывязанасць да мясцін і куточкаў свайго маленства адчувальная ў многіх творах Георгія Шыловіча. Нават у апавесці «Школа ля крэпасці», дзе падзеі разгортваюцца ў межах прыгранічнага Брэста, у апісанні вакзала будзе прысутнічаць адчувальны зрокавы падтэкст чыгуначнага вузла Мінска. Заходні мост, вуліца Мяснікова, забытганае павуцінне чыгуначных рэек — усё гэта малюнкава засведчана яго дзяцінствам. Спашлёмся тут на адно цікавае сведчанне яго сябра — паэта Анатоля Вялюгіна: «Гэта было ў чэрвені сорака першага. У Мінску дыміліся папалішчы. Пад коламі нямецкіх эшалонаў грымеў Заходні мост.

Тут, недалёка ад яго, пры канцы вуліцы Мяснікова, маўкліва стаяў цагляны дом з выбітымі вокнамі. Усе пакоі райкама партыі абшукаў Георгій Шыловіч, пакуль знайшоў і вынес адтуль асабістыя справы камуністаў». Нават гэта цягне на асобны твор. А падобнага ў памяці самога пісьменніка заставалася нямала.

У рэдакцыі часопіса «Беларусь», куды я часта наведваўся, Георгій Уладзіміравіч працаваў намеснікам галоўнага рэдактара. Ён і ўгаварыў мяне напісаць разгорнутыя нататкі пра Налібоцкую пушчу. Перад гэтым мы наведаліся ў маю вёску, паблукалі грыбнымі сцяжынамі каля Налібок. За пісьмовы стол я садзіўся нават баючыся: «А ці выцягну?» Але ён падбадзёрыў і нават даў нейкую падказку. І матэрыял быў неўзабаве надрукаваны. Артыкул спадабаўся і галоўнаму рэдактару Міхасю Калачынскаму, меў добры водгук маіх землякоў.

Анатоль Вялюгін, здатны на самыя розныя досціпы і прыдумкі, называў яго «седым сенатаром». Гэта, як і іншае вялюгінскае, падхапілі сябры, і яно добра прыжылося. А ён і не крыўдаваў за гэта. Вялюгін умеў звярнуць увагу на тое, чаго часта не заўважалі іншыя. А тут, як прыгледзішся, быццам няма нічога акцёрскага, ходзіць побач з табой

нейкі насуплены чалавек у акулерах, а за тымі акулерамі хаваецца такое багацце і жартоўнага, і іранічна-гарэзлівага, і амаль нідзе ніякага прытворства. Летнім часам было прыемна прайсціся разам па люднай вуліцы Мінска, дзе ён мог прыпыніць зусім незнаёмую жанчыну і завесці з ёю такую цікавую размову.

Хаду ён любіў марудную. Не памятаю каб недзе спяшаўся, прыспешваў крок. Праз тую марудлівасць трапілі аднойчы мы і ў не вельмі прыемную гісторыю. Неяк засядзеліся за добрай гамонкай, дзе час бязжыць надта хутка. Пасля гэтага надта цяжка развітацца. Мы ішлі па вуліцы Багдановіча, тады яна насіла імя іншага Максіма. Вераснёўскі дзень яшчэ быў цеплаваты, але ўжо без летняй шчодрасці. Ішлі, прыпыняючыся, пацягваючы цыгаркі. Пачынала змяркацца, машыны ехалі з уключаным бліжнім святлом. Мы і не звярнулі ўвагі на гурток падлеткаў, якія мітусіліся-дурэлі паблізу нас. Такое заўважаеш толькі здалёку. У той час з'явілася мода на вязаныя шапкі-пеўнікі. Моладзь ганялася з імі. Мая старэйшая дачка Ілона працавала тады сцэардэсай. З чарговага рэйса і прывезла мне ў падарунак вязанага «пеўніка». Прыгожага, удала расфарбаванага. Я і фарсіў цяпер у гэтым уборы, выклікаючы зайздрасць у гарадскіх падшыванцаў.

Адбылося ўсё нечакана. Маладая спрытная рука сцэбанула па маёй галаве, і «пеўнік» мой паляцеў долу. Другая рука тут жа падхапіла яго. І ўвішніх маладзёнаў мы ўбачылі ўжо на другім баку вуліцы. Я кінуўся наўздагонку, але на пераходзе загарэлася чырвоная святло.

Старэйшы таварыш усё ж знайшоў словы, якія супакоілі мяне. Ды і на другім баку вуліцы мільганула знаёмае кафе «Ластаўка». Падаліся супакойвацца пад крыло гэтай мілай птушкі. Потым мы і жартавалі нават. «Гэта ўсё вашы героі», — казаў я яму. «І чытачы таксама», — падхопілаў ён.

Яго выступленні цёпла прымаліся ў чытацкіх аўдыторыях, з асаблівай увагай слухалі пісьменніка школьнікі. Школьную тэматыку ў сваёй творчасці распрацоўваў спакваля, цікава, тактоўна і пераканаўча. Таму і не траціць свайго гучання яго апавесць «Чарапах без панцыра». Надзённай будзе заставацца заўсёды і апавесць «На расхрыстанай вярсце» пра школу-камуна ў Ліцвінавічах. І наогул усе творы пісьменніка прасякнуты любоўю і верай у чалавека, маладой прагай жыцця.

Сцяжыны, па якіх мы ходзім, наноўва прайсці і працятаць можна толькі памяццю. Водгулле сцяжын яго чуто мне і ля Бягомля, і ў маёй роднай Налібоцшыне, ля возера Кромань, у Івянцы і Дзяржынаве. Сумным восенскім днём яны назаўсёды абарваліся. Я развітаўся з ім радкамі:

Вырай і птушыны, і лісцевы,
Але крыл чамусьці не відаць.
Хоць схілены да зямлі галовы,
Вочы ад нябёс не адарваць.
Адналілі і вясна, і лета,
У дажджах тапілася зямля.
І дарэмна ў тым шнурку і гэтым
Я свайго шукаю жураўля.
Недзе ён азваўся ля Бягомля,
Сумна пракрычаў ля Налібок.
Лёгка на зямлі знайшоў яго я,
А згубіў далёка ля аблок.
Будуць ціха ліставець сцяжыны,
Будзе плакаць восенская медзь.
Ціха адляцеў, а боль пакінуў.
Будзе і зямлі, і мне балець.
Можна, тыя крылы згледзіць нехта,
Ценем прамільгнуць яны здала.
Іх часова нам дае зямля,
Забірае ж назаўсёды неба.

Казімір КАМЕЙША

Пакуль пішу — жыву...

Былы выкладчык Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума імя А. С. Пушкіна (цяпер установа адукацыі «Магілёўскі дзяржаўны каледж мастацтваў») Віктар Іванавіч Арцём’еў 21 сакавіка святкаваў дзевяноста сёмы дзень нараджэння. Віктар Іванавіч заўсёды жаданы госць у каледжы мастацтваў на мерапрыемствах патрыятычнага, духоўна-маральнага і літаратурнаўчага напрамкаў, а таксама на пасяджэннях аб’яднання па інтарэсах «Інтэлектуальнае бібліясыроддзе». На сустрэчах з моладдзю дзеліцца павучальнымі гісторыямі са свайго доўгага жыцця, разважае пра чалавечую годнасць, значнасць роднай мовы, выказвае ўласны погляд на падзеі Вялікай Айчыннай вайны і змены ў грамадстве.

Адзін ты — чалавек,
А многа ўжо — людзі.
У чалавека — век,
У народа вечнасць будзе.
У людзей — краіна,
У ёй жыве народ,
Заве яе Айчынай.

Нарадзіўся доўгажыхар у шматдзетнай сям’і ў Шклоўскім раёне на хутары Чарэйцаў Круг, непадалёк ад вёсак Радзішына і Ордаць, у 1927 годзе. Любоў да свайго малага кутка, а гэта хутар толькі з шасці дамоў, павага да бацькоў і дзядоў, бываліцы сваякоў, бабкі Хадоры і аднавяскоўцаў падштурхнулі яго правесці і апублікаваць шэраг краязнаўчых даследаванняў.

Да Радзімы, як да Бога,
Станаўлюся на калені,
І трымаю шчыра-шчыра
Маё светлае маленне.

«Люблю я Радзіму, ад краю да краю...» — працягвае ён у вершы «Маё маленне». І сапраўды, гэтага дэвізу прытрымліваецца ва ўсёй сваёй літаратурнай творчасці. Усе яго публікацыі маюць краязнаўчую тэматыку альбо ўключаюць некаторыя краязнаўчыя аспекты, годнае месца адведзена шчырай жыццёвай асабістай споведзі.

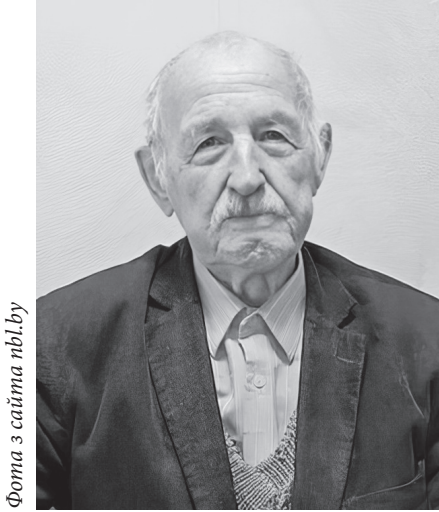
Падлеткам давялося зведаць шматлікія жахі вайны: здзекі фашысцкіх акупантаў і катаў-паліцаяў, смерць родных

і сяброў, знішчэнне яўрэяў, голад, цяжкую хваробу. Успамінамі пра юнацкія выпрабаванні страшэннага часу, страту дзяцінства, пачуццём роспачы і адначасова гонарам за ўчынкi людзей у гадзіну выпрабаванняў ён — сведка вайны, працаўнік тылу — дзеліцца на старонках сваіх кнігі і брашур, у тым ліку выдадзеных зусім нядаўна.

Вялікая і доўгая вайна была,
Усю жудасць і мязоту бачыў я,
Пасля агністаю віхураю жыццё
наша гайдалася,
А памяць пра вайну ў людзей навек
засталася.

Няўрымслівая прага да ведаў і кнігі абумовіла жыццёвы шлях будучага літаратара. Атрымаў спецыяльнасць бібліятэкара-бібліяграфа. Працаваў ва ўстановах культуры Магілёўскай вобласці на розных пасадах. Амаль дваццаць гадоў прысвяціў педагогічнай дзейнасці ў Магілёўскім бібліятэчным тэхнікуме імя А. С. Пушкіна. Адначасова з выкладчыцкай дзейнасцю працаваў карэспандэнтам-арганізатарам Бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР. Журналісцкая праца паспрыяла сяброўству са знакамітымі беларускімі літаратарамі таго часу. З імі для навучэнцаў тэхнікума Арцём’еў ладзіў творчыя вечары, сустрэчы.

Ва ўласнай бібліятэчнай скарбніцы Віктара Іванавіча звыш трохсот аўтографаў

Фота з сайта nbl.by

Віктар Арцём’еў.

літаратараў. Першы з іх атрымаў яшчэ падчас вучобы ў культасветвучылішчы ад Фёдара Янкоўскага за рэцэнзію на яго кнігу пра беларускія прыказкі і прымаўкі. Яна і стала потым першым выданнем у вялікай хатняй калекцыі. Пэўную частку займаюць творы, нават сігнальныя выданні, А. Пысіна, І. Пехцерава і маладых паэтаў і прэзаікаў Магілёўскага краю.

Віктар Іванавіч — біёграф і даследчык творчасці літаратараў-землякоў, ураджэнцаў Магілёўшчыны. Шмат намаганняў прыклаў для ўшанавання памяці свайго сябра, аднадумца Аляксея Пысіна. Лічыць, што толькі паэт-франтавік Пысін змог праз свае вершаваныя радкі паказаць усю праўду і цяжар крывавага мінулага. Штогод, з 2010-га, Арцём’еў выступае на Пысінскіх чытаннях у Магілёўскай абласной бібліятэцы.

Віктар Арцём’еў з дзяцінства лічыў пісьменнікаў сумленнем нацыі і імкнуўся наблізіцца да іх узроўню: пашыраў круггляд, імкнуўся да ведаў. Цікава, што свае першыя крокі на літаратурнай ніве зрабіў у газеце «Ленінская перамога»,

калі працаваў загадчыкам Парыцкай цэнтральнай бібліятэкі. А сур’эзнай творчай і даследчыцкай працы напоўніцу аддаўся толькі пасля выхаду на заслужаны адпачынак. Магчыма, творчая актыўнасць і ёсць сакрэт даўгалецця Віктара Арцём’ева. Ён упэўнены, што той хто не працуе, не можа быць шчаслівым. На яго творчым рахунку больш за тры дзясяткі кніг і звыш 1000 публікацый у друку.

Як сапраўдны бібліятэкар і выкладчык лічыць чытанне асноўным фактарам, што працягвае жыццё, прыводзіць думкі ў парадак, супакойвае, уздымае настрой і дае натхненне для новых задумак: «Кніга вучыць мудрасці жыцця. Але не любая кніга. Вучыць жыццю толькі класічная літаратура».

Непадалёк ад будынка каледжа ўзвышаюцца некалькі бярозак, калісьці пасаджаныя выкладчыкам Віктарам Іванавічам. Растуць як сімвал чысціні і адраджэння, як сімвал непарыўнай сувязі пакаленняў. З вышыні гадоў Арцём’еў наказвае нашчадкам: «Трэба шанаваць сваё роднае, нацыянальнае, узбагачацца духоўна, імкнуцца да гарманічных адносін з наваколле. Трэба ўсвядомлена адчуваць сябе часцінкай свайго народа, свайго роду, мець пачуццё гонару і адказнасці за дзень сённяшні і дзень заўтрашні, зрабіць штосьці важнае, істотнае, значнае для людзей, пакінуць свой след для таго куточка зямлі, з якога пачалася твая сцяжынка ў вялікі свет. Шчыра зычу шчасця маладым!»

Беражыце родны кут свой,
дзядоў тэрыторыю,
Шануйце карані сялянскай гісторыі.
Лёс свой моцна ў руках трымайце
І радасць ад жыцця свайго атрымаеце.
І ў дабро, і ў горкі час помніце,
Што ічасце сабе вы самі поўніце.

Ірына ЛЕСЮКОВА

З рэдакцыйнай пошты

Неспадзяваная радасць

Люблю чытаць часопіс «Нёман». Выпісваю яго даўно. Калісьці ў ім друкаваліся творы нашых класікаў. На шчасце, узровень мастацкіх твораў і цяпер высокі. У гэтым, канешне, заслуга і галоўнага рэдактара, і рэдкалегіі часопіса. Адбор аўтараў тут сур’ёзны. Увагу прыцягнула творчасць Наталлі Міхальчук, вершы якой часопіс друкуе рэгулярна.

На фотаздымку прыгожая маладая жанчына з вялікімі выразнымі карымі вачыма, чыстымі, даверлівымі, добрымі. Вершы Наталлі Міхальчук такія ж чыстыя, шчырыя, светлыя, душэўныя. А самае галоўнае — таленавітая:

Спешите, Мужчина,
жасминовый куст осыпается,
И так облетает в серебряных
отсветах молодость,
Фарфоровой чашкой надежда
ее разбивается
О Вашу безмолвным асфальтом
залитую холодность.
«Спешите, Мужчина»

Паэзія Наталлі Міхальчук глыбокая і тонкая, што гаворыць пра багацце душы і высокі інтэлект паэтэсы. Убачыць у звычайным незвычайнае — гэта ўласцівасць назіральнага чалавека з пэтычным бачаннем свету:

Встречая путников усталых,
Благоухают сладковато
Нарциссы. Чудом семена их
Донес к нам ветерок когда-то.
«По дороге на дачу»

Фота з сайта oo-spb.by

Наталля Міхальчук.

У біяграфічнай даведцы пазначана, што аўтар гэтых выдатных вершаў — магіляўчанка, кандыдат філагічных навук, дацэнт Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова, член Саюза пісьменнікаў Беларусі. Захацелася больш даведацца пра творцу з такім непаўторным паэтычным голасам. Аказваецца, Наталля Аляксандраўна ўжо паўтара дзясятка гадоў кіруе ўніверсітэцкім літаб’яднаннем «Натхненне», якому ў кастрычніку 2023-га споўнілася 35 гадоў. Нядаўна адбылася прэзентацыя дзвюх кніг, прысвечаных жыццю і творчасці народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова, імя якога носіць універсітэт. Дарэчы, адна з кніг прысвечана не толькі класіку,

юбілей якога адзначаем сёлета, але і творчасці ўдзельнікаў аб’яднання «Натхненне» — студэнтаў і выкладчыкаў. Гэтае ўнікальнае выданне адлюстроўвае сувязь пакаленняў, працяг добрых літаратурных «куляшоўскіх» традыцый.

Наталля Міхальчук — уладальніца Гран-пры прэстыжнага рэспубліканскага конкурсу «Іван Шамякін. Сэрца на далоні» за кнігу паэзіі «Светлы дзень», узнагароджана Ганаровай граматай універсітэта за работу з творчай моладдзю і значны ўклад у нацыянальную літаратуру.

У абласной бібліятэцы горада Магілёва ўдалося знайсці кнігу маладой паэтэсы «Светлы дзень», гэта яе трэці зборнік паэзіі. Чытаючы вершы Наталлі Міхальчук, я быццам прытулілася да чыстай крыніцы. Гэта для мяне было сапраўднае свята паэзіі, «неспадзяваная радасць».

Тэмы, да якіх звяртаецца Наталля Міхальчук, — малая радзіма, прырода, паэт і паэзія, бацькі, настаўнікі, каханне...

Любовью светлой жизнь полна,
Пока глядит в окошко мама.
Там ветка, зябка и больна,
Но крепится к стволу упрямо.
«Болезнь»

Цыкл «Вершы пра дачку» — чулая матчына любоў, выяўленая паэтычна, таленавіта:

Луковичкой — русая головка.
Улыбнись, чтоб отступила вьюга.

Ты пойми, шалунья-чернобровка,
Не прожить с тобой нам друг без друга.
«Лизе»

А. П. Чэхаў пісаў у адным са сваіх лістоў: «Дзецям трэба даваць толькі тое, што падыходзіць для дарослых. Трэба не пісаць для дзяцей, а ўмець выбіраць з таго, што ўжо напісана для дарослых, гэта значыць, з сапраўдных мастацкіх твораў». «Вершы пра дачку» адрасаваны як дзецям, так і дарослым. У іх няма надуманых, штучна створаных вобразаў. Творы жывыя, чалавечныя, добрыя, прасякнуты вялікай любоўю, зрэшты, як і ўсё, напісанае паэтэсай.

Дзіцячая літаратура павінна ўзвышаць душы дзяцей і развіваць іх розум, вучыць сяброўству, любові да блізкіх, да сваёй радзімы. Па маім глыбокім перакананні, мастацкія творы (як для дзяцей, так і для дарослых) павінны фарміраваць добры эстэтычны густ, выхоўваць культуру, у тым ліку і моўную, не разбэшчваюць, не скажаць уяўленне аб прыгажосці, гонары і справядлівасці. Усё гэта ёсць у творчасці Наталлі Міхальчук, чым яна блізкая і дарагая чытачам. Такія творы трэба ўключаць у падручнікі для школьнікаў і студэнтаў як узор сапраўднай сучаснай паэзіі.

Хоццаца ад душы пажадаць змялячцы натхнення і сілы духу ў нашым няпростым жыцці, новых таленавітых твораў! А мы, удзячныя чытачы, з нецярпеннем будзем чакаць яе новых зіхоткіх жамчужын у бурным літаратурным моры.

Ніна ФІЛІПАВА,
настаўніца рускай мовы і літаратуры

Па замове Яна Баршчэўскага

Прайшло больш за 170 гадоў з дня смерці пісьменніка Яна Баршчэўскага, а яго біяграфія ўсё яшчэ мае шмат белых плям, над раскрыццём якіх па-ранейшаму працуюць навукоўцы. Аднаму з іх — даследчыку з Санкт-Пецярбурга Дзмітрыю Вінаходаву — у канцы 2023 года пашчасціла знаходзіць адну цікавую знаходку.

«Мінаю пушчы і вось на шырокай раўніне бачу горад Полацк. Званы св. Стафана, на Замкавай гары — царква св. Сафіі, якія, стоячы ў тумане, здаецца, імкнуцца да воблакаў; іх постаці-веліканы пануюць над горадам і над усёй ваколіцай. Гледзячы на ўсю гэтую мінуўшчыну, я ў думках стварыў яе вобраз; да сэрца падступіў смутак, і са слязамі на вачах сустракаў я гэтыя высокія мury», — пісаў Баршчэўскі ў «Шляхціцу Завальні».

Полацк быў вядомы пісьменніку з дзяцінства, тут ён вучыўся ў езуцкім калегіуме, доўгія гады песціў у сэрцы ўспаміны юнацтва. Заняўшыся ў Пецярбургу на пачатку 1840-х гадоў выданнем часопіса «Незабудка», пісьменнік кожнае лета прыязджаў у Беларусь, збіраючы падпіску сярод старых і новых знаёмых. А ў сваіх лістах да Юліі Корсак, сястры даўняга сябра Гаўдэнтэя Шапалева, да якой Баршчэўскі меў сардэчную прыхільнасць, складаў своеасаблівыя рэцэпты з гэтых вандровак. У лісце ад 10 верасня 1843 года ён так пісаў пра сваю чарговую паездку ў Полацк: «Быў я і ў Экімані, але не пачаўшыся з маршалам Беліковічам, бо ён перад гэтым выехаў у Віцебск; не сустраўся таксама і са сваім супрацоўнікам панам Рэвутам. Адзін толькі настаўнік малявання п. Мінят хоць часткова ўзнагародзіў працу мае пілігрымкі: намалюваў алоўкам краявід Полацка з-за Дзвіны і мужычынскі ды жаночы строі тутэйшага простага людзю».

Панарама горада Полацка з боку Экімані. Літаграфія. 1845 г.

«Экіманія, — тлумачыў пісьменнік чытачам у «Шляхціцу Завальні», — маёнтак паноў Беліковічаў ля самае Дзвіны на стромым беразе ў прыгожай мясціне; увесь горад Полацк відаць адтуль як бы ў чароўнай панараме, а вясною, у паводку, ля падножжа гары чуваць музыка і песні са стругаў, што плывуць да Рыгі; шмат таксама старажытных паданняў захоўвае гэтая мясцовасць у народных апавяданнях».

Нядзіўна, што прыгажосць такога куточка Ян Баршчэўскі пажадаў мець зафіксаваным на малюнку. Дапамог яму ў гэтым выкладчык малявання ў Полацкім павятовым дваранскім вучылішчы Аляксандр Мінят, які да гэтага часу ў Імператарскай акадэміі мастацтваў ужо атрымаў званне настаўніка малявання (і, дарэчы, стаў падпісчыкам «Незабудкі»).

Праз Баршчэўскага малюнак Мінята з выявай Полацка трапіў да выдаўца Рамуальда Падбярэскага, які вырашыў перавесці яго ў гравюру і выдаць. Часопіс

«Rocznik Literacki», які выдаваў Падбярэскі, у 1849 годзе паведаміў сваім чытачам аб тым, што за адзін рубель срэбрам у выдаўца можна было набыць гравюру «Панарама горада Полацка, з боку мястэчка Экімань, прысвечаную выдаўцом беларускаму грамадству; з натуры маляваў пан Альб. [так у тэксце] Мінята, перамаляваў Альб. Жамет, адціснута ж двума адценнямі на вялікім аркушы ў парыжскай літаграфіі пана Поля Пеці».

Вельмі доўгі час пра гэтую выяву літаратуразнаўцам і гісторыкам нічога не было вядома. Пакуль, нарэшце, яе не знайшоў Дзмітры Вінаходаў, які ўжо шмат гадоў займаецца вывучэннем біяграфіі і творчасці Яна Баршчэўскага. Літаграфія была выяўлена ў зборы Дзяржаўнага Эрмітажа ў аддзеле заходняй гравюры (інв. нумар ОГ-246370). Яна сапраўды мае вялікія памеры (45,5 x 61 см), а таксама наступныя надпісы, зробленыя па-польску: «Панарама горада Полацка, з боку Экімані»,

«Беларускаму грамадству прысвяціў Рамуальд Падбярэскі, выдавец. 1845», «З натуры А. Мінят, перамаляваў Альб. Жамет», «На камені Напал. Кюі», «Літагр. друк. Поль Пеці».

Пачнём, бадай што, з «парыжскай літаграфіі пана Поля Пеці». Адразу ж высвятляецца, што гэта — адна з містыфікацый Рамуальда Падбярэскага. Каб пераканаць друкароў і чытачоў, што ён мае сродкі, якіх не шкадуе на свае выданні, выдавец здольны быў пайсці на многае. На самай справе Поль Пеці толькі па нараджэнні быў французам. Аднак яшчэ ў канцы 1830-х гадоў прыехаў з Парыжа ў Пецярбург, дзе кіраваў літаграфіяй Эрмітажнай галерэі. У 1845 і 1847 гадах разам са сваім французскім калегам Гае-Дэфантанам ён выдаў у сталіцы Расійскай імперыі шыкоўны альбом у двух тамах пад назваю «Императорская Эрмитажная галерея», які знаёміў чытачоў з калекцыяй жывапісу Эрмітажа (у той час галерэя яшчэ была зачынена для наведвальнікаў). Альбом уключаў амаль 130 аркушаў высакаякаснага друку, выявы для якіх з карцін Эрмітажа выканалі вядомыя французскія майстры, запрошаныя ў Пецярбург.

Калі Рамуальд Падбярэскі не пашкадаваў грошай на друк літаграфіі з выявай Полацка ў адной з найлепшых майстэрняў сталіцы, то сёканоміў на падрыхтоўчых работах: апрацоўкай малюнка да друку і пераносам яго на літаграфскі камень займаліся не іншаземныя мэтры друкарні Пеці, а навучэнцы Акадэміі мастацтваў у Пецярбургу Альберт Жамет і Напалеон Кюі.

Такім чынам, сёння становіцца вядомай адна з першых літаграфаваных выяў Полацка, зробленая па малюнку 1843 года. Хочацца спадзявацца, што калі-небудзь будуць адшуканы і выявы «мужчынскага ды жаночага строя тутэйшага простага людзю», зробленыя мастаком Аляксандрам Мінятам па замове Яна Баршчэўскага.

Людміла ХМЯЛЬНИЦКАЯ

Натхненне ў звычайным

Мы кожны дзень ходзім па гарадскіх вулачках міма знаёмай кавярні, каля любімага парку і не заўважаем, як навокал прыгожа. Людзі прывыклі да тых пейзажаў, што іх атачаюць. Аднак Мікалай Ліннік прапаноўвае ўбачыць родны горад з іншага ракурсу, зноў захапіцца яго краявідамі і палюбіць яшчэ мацней. Фотаавыстаўка «Горад майго натхнення», якая працуе ў галерэі «VILNIUS», дэманструе культурнае і архітэктурнае багацце нашай сталіцы.

Мікалай Ліннік нарадзіўся 3 сакавіка 1954 года ў вёсцы Порычы Валожынскага раёна Мінскай вобласці. Як адзначыў аўтар на адкрыцці выстаўкі, толькі нядаўна ён з дапамогай сяброў зразумеў, што нарадзіўся ў той дзень, калі Мінск упершыню згадваецца ў летапісе (3 сакавіка 1067 года). Напэўна, гэта і адыграла вызначальную ролю ў яго жыцці. Мікалай Ліннік па спецыяльнасці радыёінжынер, але амаль усё жыццё займаецца фатаграфіяй і журналістыкай. Яго інфармацыйныя і гістарычныя матэрыялы і фота публікаваліся ў розных рэспубліканскіх газетах і часопісах Беларусі, Расіі і Украіны. Апаўданаў Мікалая Лінніка надрукаваны ў зборніках «Чистая правда и фантазия», «Поклонимся великим тем годам» і альманахах літаб'яднання «ЛітЭра».

Фотаздымкі аўтара выкарыстаны для ілюстравання паэтычных зборнікаў, альманахаў,

інфармацыйных буклетаў розных устаноў. Мікалай Ліннік удзельнічаў у шматлікіх калектыўных фотавыстаўках. Персанальныя выстаўкі фатографа адбыліся ў Нацыянальным культурным цэнтры Украіны ў Маскве, Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы, Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь...

Мікалай Ліннік — пераможца фотаконкурсу «Мой Первомайский — 2014», шматразовы дыпламант рэспубліканскіх фотаконкурсаў «На связи с миром», лаўрэат XII, XIII Мінскіх гарадскіх фестываляў нацыянальных культур «Яднанне», удзельнік X і дыпламант XI Рэспубліканскіх фестываляў нацыянальных культур у Гродне.

Выстаўка паказвае наведвальнікам прыгажосць нашай сталіцы. Перад вачыма глядача паўстае начны Мінск, які гарыць рознакаляровымі агенчыкамі, цікавыя гістарычныя мясціны горада, дзе паўсядзённая мітусня

Фрагмент экспазіцыі.

і клопаты адыходзяць на другі план, мінскія паркі з чароўнай прыродай. Здаецца, мы бачым гэтыя пейзажы кожны дзень, але праз аб'екты фатографа можам адчуць незаўважнае хараство роднага горада, якое прапускаем з-за недахопу часу. Адлюстраванне прыгожае ў паўсядзённым — складаная задача для любога мастака, але Мікалай Ліннік спраўляецца. Экспазіцыю можна выкарыстоўваць

турыстам для лепшага знаёмства са сталіцай нашай краіны. Фотаздымкі Мікалая Лінніка нагадваюць карту славетных месцаў Мінска, якія абавязкова трэба наведаць. Аўтар не прапусціў ні адной важнай дэталі, якая адлюстроўвае атмасферу горада, знаёміць з нашай культурнай і гістарычнай спадчынай.

Акрамя важных гарадскіх і турыстычных месцаў, такіх

як Нацыянальная бібліятэка Рэспублікі Беларусь, Траецкае прадмесце, Архікафедральны касцёл Панны Марыі і інш., прадстаўлены фатаграфіі мінскай прыроды ў розныя поры года. З гэтай серыяй Мікалай Ліннік удзельнічаў у гарадскім конкурсе фотаздымкаў на экалагічную тэматыку, дзе перамог у намінацыі «Мой зелёный город». Конкурс стаў адным з матываў стварэння выстаўкі.

Псіхалагі часта рэкамендуе трэніраваць навык «зазямлення», калі людзі пасля цяжкага працоўнага тыдня, напоўненага бысконцымі задачамі, дэдлайнамі і стрэсам, пакідаюць усе гаджэты дома і ідуць пагуляць па парку, дзе можна назіраць за птушкамі і слухаць шум дрэў. Але часам такім планам перашкаджае надвор'е ці нешта іншае. Фотавыстаўка «Горад майго натхнення» не зможа замяніць прагулку на свежым паветры, але падарыць хвіліны спакою і гармоніі, бо здымкі роднай прыроды таксама тэрапеўтычныя ўплываюць на наш псіхічны стан, а ў свеце, насычаным рознымі падзеямі і здарэннямі, гэта асабліва важна.

Лізавета КРУПЯНЬКОВА, фота аўтара

Са скарбніцы сакральнага

У Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага некаторы час таму адкрылася выстаўка старажытнабеларускага сакральнага мастацтва «33 ступені» — сумесны праект Музея гісторыі горада Мінска і аддзела старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Ён знаёміць з гісторыка-культурнымі каштоўнасцямі сакральнага мастацтва, прысвечанымі евангельскім падзеям Крыжовага шляху Ісуса Хрыста, і прымеркаваны да свята Вялікадня. Убачыць унікальныя экспанаты можна да 19 мая.

«Паклонны крыж», XVIII ст.

Выстаўка «33 ступені» размясцілася ў асобнай зале галерэі побач з работамі народнага мастака Міхаіла Савіцкага, прысвечанымі біблейскім сюжэтам. Гэта маштабныя палотны, у якіх робіцца спасылка на праваслаўныя іконы. Разам з імі — партрэты беларусаў, якім уласцівыя эпічныя шырыня і глыбокая народнасць.

Увогуле ж усе экспанаты выставачнага праекта — з калекцыі аддзела старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі. Пасля закрыцця шматлікіх храмаў

у 1960—1970-х гг. творы змаглі вырастаць (бо гісторыя мае шмат прыкладаў, калі рэліквіі і творы сакральнага мастацтва былі раскіданы або знішчаны). Так, падчас навуковых экспедыцый прадметы, якія ўяўлялі сабой гістарычную і мастацкую каштоўнасць, беражліва збіраліся мастацтвазнаўцамі ў калекцыю Музея старажытнабеларускай культуры Акадэміі навук. Сёння навуковыя калекцыі аддзела старажытнабеларускай культуры прызнаны нацыянальным набыткам краіны.

У аснове выстаўкі — узоры іканапісу і скульптуры, створаныя ў XVII—XIX стст. на тэрыторыі Беларусі. Збіралі экспазіцыю на працягу доўгага часу. Прадметы каштоўныя і крохкія. Сярод іх — фрагмент абпаленай драўлянай скульптуры «Галава Хрыста», якая знаходзілася ў Касцёле Дзевы Марыі Разары ў вёсцы Сігневічы Бярозаўскага раёна, паклонны крыж XVIII ст., знойдзены ў Царкве Святой Параскевы Пятніцы (в. Мясяцічы,

Пінскі раён), палатно «Пакладанне ў труну» 1794 года з Царквы Нараджэння Багародзіцы (аграгарадок Парахонск, Пінскі раён).

— Ідэя выстаўкі заключаецца ў тым, каб паказаць і падкрэсліць значныя падзеі ў жыцці беларускага народа, якія мы, верагодна, можам параўнаць з падзеямі мінулага ўсяго свету, праз якія маем магчымасць наблізіцца да разумення біблейскай гісторыі, — мяркуе загадчык аддзела Старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры, кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт Барыс Лазука. — Трыццаць тры прыступкі як 33 гады жыцця Хрыста — гэта своеасаблівая алегорыя, якая адлюстроўвае і ступені ў жыцці кожнага чалавека ад нараджэння да скону. Гэтай выстаўкай мы імкнуліся паказаць не столькі зямны шлях Ісуса Хрыста, колькі важныя вобразныя, праграмныя і маштабныя ідэі і думкі, якія ўвасобіліся ў яго постаці, у тых старонках, што ляглі ў аснову Бібліі. Музей старажытнабеларускай культуры — адзін з нямногіх у нашай краіне, які валодае велізарнай калекцыяй сакральнага мастацтва. Гэта творы іканапісу, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Яны ахопліваюць розныя перыяды нашага мінулага і адлюстроўваюць самае рознае стаўленне да нашай сакральнай культуры і гісторыі. Многія з экспанатаў сведчаць аб тым, як мы часам нядбайна адносіліся і да сакральнага мастацтва, і да спадчыны продкаў. Няхай такія прадметы будуць сведчаннем нашага станаўлення як суверэннай нацыі, той, якая нясе адказнасць за сваю гісторыю і выхаванне грамадства.

Віды драўляных крыжоў праваслаўнай і каталіцкай канфесій з розных рэгіёнаў Беларусі, прыклады драўляных «Галгоф», узоры беларускага іканапісу і алтарныя палотны — усё гэта склала

«Ушэсце гасподняе», 1805 г.

выстаўку «33 ступені». Яе мэты — даць глядачу магчымасць усвядоміць значэнне духоўнай спадчыны для сучаснасці, вызначыць культурную ідэнтычнасць і аживіць гістарычную памяць.

— Адзін з экспанатаў — старадаўняя плашчаница, — адзначае прадстаўнік Сінадальнага аддзела па культуры Беларускай праваслаўнай царквы Давід Баброў. — Рэстаўратары аднаўлялі яе з кавалачкаў, змацоўвалі літаральна па нітачцы, каб яна паўстала перад намі ў такой прыгажосці. Мяркую, уся выстаўка адлюстроўвае імкненне яе арганізатараў знайсці ніці сакральных сувязей у гісторыі Беларусі і паказаць іх людзям.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

«Тайная вячэра», пачатак XIX ст.

Што схавана ў партрэце?

Літаратурна-мастацкая экспазіцыя «Беларусь — краіна талентаў. Беларускія пісьменнікі ў творчасці беларускіх мастакоў» чакае наведвальнікаў. Да 29 снежня ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры можна пазнаёміцца з жывапіснымі і скульптурнымі творами, прысвечанымі выдатным літаратарам розных эпох.

Усе работы выстаўкі «Беларусь — краіна талентаў», размешчаныя ў храналагічным парадку, — з фондаў музея. Яны, безумоўна, дапаўняюць дасье, гісторыі жыцця пісьменнікаў розных эпох, напрыклад, Міколы Гусоўскага і Францішка Багушэвіча, Адама Міцкевіча і Каруся Каганца, Цішкі Гартнага і Максіма Гарэцкага, Рыгора Барадуліна і Уладзіміра Караткевіча, Івана Шамякіна і Васіля Быкава... Натуральна, партрэт кожнага атрымаўся ў выніку паўтарэння ў пластычных формах, лініях і фарбах твару ці постаці героя, аднак у гэтым выпадку надзвычай важная ідэйная інтэрпрэтацыя, мастакоўскі погляд на творчасць пісьменніка. Адсюль вынікаюць тыя ці іншыя кампазіцыйныя рашэнні, асаблівыя фон і аtryбуты, настрой героя ды іншыя характарыстыкі твора выўленчага мастацтва.

— Назва з'явілася наздарма, — расказвае куратар выстаўкі Ірына Князева. —

Неяк да мяне прыйшла думка, што, калі б хто з супрацоўнікаў статыстыкі пералічыў колькасць тэленавітых людзей на душу насельніцтва нашай краіны, то, напэўна, высветлілася б: Беларусь у лідарах. Усе аўтары, творы якіх прадстаўлены на выстаўцы, — беларусы. Няхай хтосьці з іх нарадзіўся па-за межамі

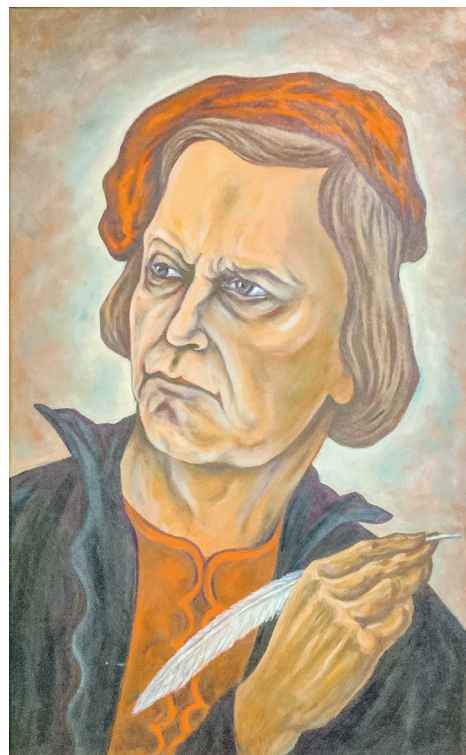
Мікалай Гуціеў «Максім Танк», 1982 г.

Беларусі, стваралі яны тут, уваходзілі ў Беларускі саюз мастакоў.

Сярод жывапісцаў і скульптараў, з творами якіх можна сёння пазнаёміцца ў Музеі гісторыі літаратуры, — Георгій Паплаўскі, Леанід Шчамялёў, Мікалай Гуціеў, Эдуард Агуновіч, Андрэй Заціцкі, Мікалай Купава, Яўген Ціхановіч, Ала Замай, Каміль Камал, Эдуард Астаф'еў... Многія з іх, відаць, былі зацікаўлены ў героі, шукалі блізкага сабе па духу. Наогул, мастак, калі стварае партрэт, у пэўнай ступені малюе самога сябе, адлюстроўвае ўласныя думкі і адчуванні, упэўнена Ірына Князева:

— Асобная гаворка пра пісьменнікаў даўніны, бо сведчанні пра тое, як яны выглядалі, амаль не захавалася. Напрыклад, у экспазіцыі змешчаны партрэты Сімяона Полацкага і Кірылы Тураўскага пэндзля народнага мастака Беларусі Георгія Паплаўскага. На маю думку, падабенства абліччаў герояў і аўтара выдаюцца. Агульнае ёсць і ў партрэтах аўтарства Сяргея Давідовіча-Зосіна, мастака і паэта. Яго Францыск Скарына і Мікола Гусоўскі аб'яднаны адзіным светапоглядам, стаўленнем да літаратуры.

Увогуле ж, за кожным палатном ці скульптурай — цікавыя гісторыі. Чым жывіць пісьменнік? Якімі работамі вызначаецца спадчына аўтара? Як склаўся яго лёс? Партрэты распаўядаюць пра

Сяргей Давідовіч-Зосін «Мікола Гусоўскі», 2009 г.

многае, хоць без ведання кантэксту, асноўных фактаў гісторыі літаратуры і саміх твораў пісьменнікаў некаторыя вобразы і дэталі, сімвалы, закладзеныя мастаком, застануцца незаўважаныя і незразуметыя.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Са знакам якасці

Год якасці і 100-гадовы юбілей Бярэзінскага раёна далі старт творчаму праекту Бярэзінскай раённай бібліятэкі «Землякі са знакам якасці». Цыкл адкрыла веча-рына-прысвячэнне «Зямлячкі на навуковым гарызонце» да Міжнароднага дня жанчын у навуцы. 3 12 ураджэнак Бярэзіншчыны, якія вызначаюць інтэлектуальны твар ай-чынай навуцы, гераінямі былі абраны дзве зямлячкі з днём нараджэння ў лютым.

Кандыдат геолога-мінералагічных навук Роза Зінава-Сярмяжка ўсё жыццё прысвяціла навуцы. Дзяўчынка з сялянскай сям'і з вёсачкі Старая Князеўка, якая адразу пасля вызвалення раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў перабралася на месца жыхарства ў пасёлак Беразіно, ужо ў школе марыла аб рэдкай для жанчын прафесіі геолога. Жыла рамантыкай падарожжаў, прагай убачыць на свае вочы небывалае, неспазнанае. Выпускніца Бярэзінскай беларускамоўнай школы № 1 у 1953 годзе адважылася паступаць у Ленінградскі ўніверсітэт. На той час з медальмі пры паступленні праводзілі не экзамены, а гутарку. Абітурыентка з Беларусі пры адказах ужывала тэрміны, назвы, асобныя словы на беларускі лад і сама дапамагала экзамэнатарам у перакладзе іх на рускую мову. Трымалася ўпэўнена, таму што веды, набытыя ў школе, былі не горшыя, чым у іншых. Пасля атрымання дыплама з адзнакай маладога спецыяліста запрашалі на працу ў Ленінградскі інстытут геабатанікі, аднак дзяўчына сама выбрала адзін з самых далніх пунктаў Савецкага Саюза — Караганду. Менавіта тут і паказала асабісты рэкорд: прайшла ў экспедыцыях ад Ціхага акіяна да Балтыйскага мора. Колішняя дзявоцкая мара не выветрылася, не згубілася на пыльных дарогах пад пякучым сонцам і пранізлівым ветрам, не ператварылася ў непад'ёмны груз. У палёвай экспедыцыйнай сумцы — трохвугольнік з чорнай пластыкай са сцёртымі лічбамі, глыбокімі расколінамі і зазубрынамі па краях. З ім Роза Сярмяжка скончыла школу ў Беразіно, геафак у Ленінградзе, аспірантуру ў Маскве, прайшла

Элеанора Капітонова.

з экспедыцыямі па Кольскім паўвостраве і Валагодскай зямлі, Паўночным Каўказе і Казахстане, Сібіры і Далёкім Усходзе. Усюды быў з ёй гэты неацэнны кавалак пластыка. Яго ў далёкім 1944-м матуля выменяла на сваю дзённую пайку хлеба, бо ў крамах на толькі што вызваленнай ад фашысцкай акупацыі тэрыторыі Бярэзіншчыны такіх тавараў не было. Гэты просты прадмет быў для дзяўчыны сімвалам бацькоўскай хаты, мацярынскай самахварнай любові. Дваццаць доўгіх гадоў геолог Роза Зінава-Сярмяжка была далёка ад Беларусі, не чула роднага слова. Каб не забыцца яго, выпісвала ў Караганду часопіс «Беларусь», чытала, часта ўслых, для свайго мужа — рускага па нацыянальнасці. Сустрэча ў Маскве на Міжнародным сімпозіуме па геалогіі і фаўне Еўропы з беларускім акадэмікам, выдатным геологам, апантаным любоўю да Беларусі, Гаўрылам Іванавічам Гарэцкім і яго запавет «Беларус павінен працаваць у Беларусі!» сталі для яе лёсавызначальнымі. Абараніўшы дысертацыю, зматаўшы дарогі ў клубок, Роза Адамаўна ў 1973 годзе прайшла па конкурсе на пасаду старшага навуковага супрацоўніка ў Інстытут геахіміі і геафізікі АН БССР. Вандруючы па свеце як замову паўтарала: самы важны пункт на карце — той, дзе ты з'явіўся на свет.

У шматлікіх турботах прагматычнага веку наша зямлячка не згубіла незгасальнае святло бацькоўскага дома № 30 па вуліцы Савецкай у Беразіно. 15 лютага ёй споўнілася 89 гадоў.

Ураджэнка Беразіно доктар медыцынскіх навук, дацэнт, Элеанора Капітонова прайшла шлях ад участкавага педыятра да кіраўніка Рэспубліканскага навукова-практычнага цэнтру. Стажыравалася ў найлепшых клініках Савецкага Саюза і за мяжой. Дасканаласць ведання англійскай мовы дазваляла ёй мець зносіны з калегамі на прэстыжных сімпозіумах, выступаць з лекцыямі на міжнародных сесіях Сусветнай арганізацыі аховы здароўя. З дзяцінства жыла ў ёй мара стаць медыкам. У восьмым класе ў рукі трапіла кніга Ю. Германа «Дело, которому ты служишь» — і лёс быў вызначаны: толькі медыцына. Прадзёньні медыцынскіх першых прыступкаў да спасціжэння прафесіі. Элеанора Капітонова была першай сярод роўных. У школе — залатая медальніца, у інстытуце — круглая выдатніца і сакратар камсамольскай арганізацыі. Першы лаўрэат прэміі АН СССР: так была адзначана яе кандыдацкая дысертацыя, прадстаўленая на Усесаюзны конкурс навукова-даследчых работ маладых вучоных. Першы прарэктар Гомельскага медыцынскага ўніверсітэта, першы дырэктар РНПЦ радыяцыйнай медыцыны і экалогіі чалавека... Гарызонты самарэалізацыі амбіцыйнага ўрача: кансультант дзіцячай санітарнай авіяцыі па асабліва цяжкіх дыягназах лячэння з вылетаў у аддаленыя раёны і вёскі Гомельшчыны, адзіны на ўсю вобласць урач найвышэйшай катэгорыі, дырэктар цэнтру здаровага дзіцяці ў Гомелі. Ужо на пенсіі ўзначаліла першы і адзіны ў Беларусі Інфармацыйна-асветніцкі цэнтр здаравення харчавання і садзейнічання здароўю. Інтэлігентная сталічная дама і сёння атрымлівае задавальненне ад кожнага дня, спявае рамансы пад гітару (музыка — добры лекар), піша вершы (вершы — гімнастыка душы), што-дзённа праходзіць пешкі 6—10 км.

Відавочна, бярэзінскай моладзі ёсць з каго браць прыклад.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ
Фота даслана аўтарам

МЛЫН НАВІН

У мінскай дзіцячай бібліятэцы № 2 адбылася сустрэча з дзіцячай пісьменніцай і журналісткай, лаўрэатам літаратурнай прэміі імя Васіля Віткі Тамарай Бунта. Яна выступіла перад вучнямі 2-га класа СШ № 73 і прэзентавала сваю новую кнігу, якая выйшла ў выдавецтве «Адукацыя і выхаванне», «Далонькі з пушынкамі» і папярэднія выданні.

Тамара Пятроўна пазнаёміла вучняў і з апошнімі выпускамі часопіса «Вясёлка», дзе вядзе рубрыку «Браты нашы меншыя». Дзеці праявілі зацікаўленасць і эрудыцыю, яны адказалі на пытанні віктарыны і атрымалі кнігі ў падарунак. Пісьменніца распавяла пра рэальныя гісторыі, якія леглі ў аснову новай кнігі. Так, раздзел з кнігі «Веня і Міністр» расказвае пра здарэнне, якое адбылося ў адной з мінскіх школ, дзе вучылася яе ўнучка.

Эла ДЗВІНСКАЯ

У Брылёўскай сельскай бібліятэцы-клубе Магілёўскага раёна прайшла літаратурна-музычная імпрэза, прымеркаваная да 70-годдзя з дня нараджэння выдатнага беларускага паэта Міколы Мятліцкага. Прысутныя пачулі апавед пра жыццё і творчасць юбіляра, чыталі яго вершы, знаёміліся з аформленай кніжнай выстаўкай, якую ўпрыгожылі некалькі тамоў з дароўнымі надпісамі паэта. На сустрэчу быў запрошаны паэт і кампазітар Мікола Яцкоў, які распавёў пра сустрэчы з Міколам Міхайлавічам, пра сумесную работу над цыклам песень і выканаў некаторыя з іх.

Юлія ЯЦКОВА

Гэты год стаў юбілейным не толькі для пісьменніка і паэта Уладзіміра Мазго, але і для сумеснага са сталічнай дзіцячай бібліятэкай № 6 імя В. Віткі паэтычна-музычнага праекта «Мінскія сакавіны». 19 сакавіка адбылася юбілейная, пятая сустрэча паэта Уладзіміра Мазго і кампазітара Таццяны Моўчан з пяцікласнікамі мінскай школы № 60. Ганаровыя госці пазнаёмілі школьнікаў са сваёй творчасцю адказалі на пытанні чытачоў і ўсе разам праспявалі песню «Белы буслік», напісаную таленавітымі аўтарамі. Пераможцы песеннага спаборніцтва былі ўзнагароджаны музычнымі дыскамі з дзіцячымі песнямі Таццяны Моўчан.

Таццяна МАКАРЭВІЧ

У Рагачоўскай гарадской бібліятэцы № 1 (філіяле № 1 ЦРБ імя У. Караткевіча) адбылася прэзентацыя новых кніг Міхася Слівы. Пісьменнік пазнаёміў прысутных з некаторымі творами са зборнікаў «Птушка шчасця», «А душа заўжды маладая...», «Подаркі к праздніку», «Чаму кракадзілы курэй не ядуць?», расказаў пра гісторыі іх стварэння. Некаторыя ўдзельнікі мерапрыемства самі чыталі вершы, у тым ліку прысвечаныя Міхасю Сліву, спявалі песні і прыпеўкі.

Таццяна МАКАРАНКА

У цэнтральнай бібліятэцы Шклова адбылася прэзентацыя зборніка вершаў мясцовай паэткі Галіны Грахольскай «На плячы Дняпра».

У выкананні аўтара гучалі вершаваныя радкі на беларускай і рускай мовах. У іх занатаваны разважання аб жыцці, каханні, сяброўстве, аб усім, што блізка кожнаму чалавеку. Асаблівым лірызмам прасякнуты вершы пра бацькоў. Паэзія Галіны Грахольскай вучыць шанаваць кожнае імгненне жыцця, дарыць сваю цеплыню іншым.

У гэты дзень у адрас паэтэсы прагучала шмат пажаданняў. Прыемным сюрпрызам стаў музычны падарунак ад выхаванкі дзіцячай школы мастацтваў Улады Яфрэменкі.

Валянціна СУТКАЛЕНКА

Як абудзіць і развіць у дзяцей цікавасць да чытання і ператварыць сустрэчу з кнігай у свята? Пра гэта вам раскажуць супрацоўнікі Дзятлаўскай раённай бібліятэкі з дапамогай лялькі. Стварыць ляльчыны тэатр «ЧытайКа» было складана: купіць лялькі аказалася няпростай справай. У выніку іх набылі ў майстра-самавучкі з Пермскага краю. Далей бібліятэкары заняліся падрыхтоўкай спектакляў: выбралі казкі для пастаноўкі, падабралі музыку, размеркавалі ролі, арганізавалі рэпетыцыі, зрабілі дэкарацыі. Сярод спектакляў — «Рукавічка», «Як звяры мішку разбудзілі», «Як зайчык-хвалька хацеў стаць чытачом бібліятэкі». Дзеці заўсёды з захапленнем назіраюць за дзеямі. Пасля спектакля бібліятэкары прапапоўваюць ім пабыць акцёрамі, пафантазіраваць.

Алена ВЯЛІЧКА

75 гадоў разам з чытачом

Філіял «Тракеўская сельская бібліятэка» адзначаў юбілей — 75 гадоў.

Гісторыя бібліятэкі бярэ свой пачатак з 1949 года. У той час у Тракеўскай пачалі працаваць бібліятэка і клуб. З 1960 года заагавала не толькі бібліятэчнай, але і клубнай работай Ганна Панушкіна. Размяшчалася Тракеўская бібліятэка ў будынку былога клуба. Ганна Аляксандраўна з удзячнасцю ўспамінае свайго мужа Аляксандра Антонавіча, які быў першым памочнікам і апорай у гэтай справе. Усё рабілася для таго, каб людзі хадзілі ў бібліятэку і клуб. На базе Тракеўскай бібліятэкі неаднаразова праводзіліся семінары, пераймалі вопыт работы маладых спецыялістаў.

У 1987-м загадчыкам бібліятэкі стала Крысціна Кандыба. У той перыяд бібліятэка знаходзілася на тэрыторыі касцёла ў плябаніі. У 2003 годзе яна пераязджае на вул. Лугавая, д. 5. У 2008-м зноў мяняе месцазнаходжанне — будынак, дзе размяшчаўся дзіцячы сад. У ім функцыянуе і сёння.

Ішлі гады. Мяняліся людзі. Кожны чалавек, які працаваў у сценах бібліятэкі, пакінуў тут часцінку сваёй душы. З 2012 да 2013 г. бібліятэкарам працавала Вераніка Грынюк. З 2013 да 2020 г. — Марына Дайлідка. З 2020 да 2022-га — Яўгенія Тараховіч. З сакавіка 2022 г. да кастрычніка 2022 г. — Марыя Цыбульска.

Цяпер у філіяле «Тракеўская сельская бібліятэка» шчыруе Часлава Гваздоўская. Кніжніца абслугоўвае

больш за 250 чытачоў. Усе яны розныя і па ўзросце, і па інтарэсах, і па чытацкіх перавагах. Штогод праводзіцца звыш 60 мерапрыемстваў забаўляльнага і асветніцкага характару. Фонд складае амаль 7,6 тысячы экзэмпляраў дакументаў: кнігі, часопісы, газеты, электронныя дакументы. Установа ўпэўнена рухаецца ў будучыню, асвойваючы новыя інфармацыйныя тэхналогіі і захоўваючы найлепшыя традыцыі папулярнага чытання сярод насельніцтва.

Кацярына ЯНКОВІЧ
Фота даслана аўтарам

«Бывае, што паэзія, як ветрык, калышацца ўсмешкай на вуснах...»

Паэзія Мальты

Олівер ФРЫДЖЫЕРЫ

Сцябліна з шыпамі

Было гэта вясновай духмянай раніцай,
Калі неверагоднай прыгажосці ружы,
Што толькі нарадзіліся на свет,
Ускормленыя матуляй,
Крыху стомленай,
Адчулі, што набраліся ўжо сілы.

У той дзень, сябар, ты ўсміхаўся.
Ты глядзеў на букет з яркіх руж,
Што прынёс, і аддаваў кветкі таму,
Хто, зачараваны прыгажосцю,
Імкнуўся ўзяць хоць бы адну.

І я ўзрадаваўся,
Гледзячы на далікатнае адзенне
Рознакаляровых руж,
У якіх было штосьці ад летняга неба
І штосьці ад дзявочага румянцу
І ад языкоў пурпурнага агню,

Раптоўна мною авалодаў
Сон дзяцінства:
Адчуў мроі мінулага,
А на вуснах зардзеў
Той пацалунак кахання,
Што цалкам панёс мяне ў свет паэзіі.

Але сон нечакана развёўся.
Калі я ў цябе папрасіў
Адну з чароўных ружай,
Ты ў маёй просьбе адмовіў...
І нічога мне не пакінуў,
Акрамя пажоўклага лісця
І сцябліны з шыпамі.

Луіс БРЫФА

Сон жоўтага павука

У гэтую сіесту
Нічога не існуе,
Акрамя жоўтай мяккасці
Паміж маімі тоненькімі кіпцікамі
І падушачкай кветкі,
Якая прывабна калыхаецца.

Не варушыся.
Нябеснай манны чакаю я.
Буркоча пусты страўнік...
Як краб канечнасцямі перабіраю,
Пакуль не заміраю ў сне,
Што адольвае мяне.

І сніцца мне чмель-дабрак,
Які ляціць супраць ветрыку.
І вось ён садзіцца на пялёстак,
Што нібыта з муранскага шкла.

У пылку ўвесь лабірынт кветкі,
Якая ў змове са мной,
Каб ап'яніць чмяля ўсім тым,
Што ён кране, панюхае і вып'е.

І з шырока расплюшчанымі
Васьмю вачыма
Да яго я набліжаюся,
Нібы каханую
Апускаю празным укусам
У тую дрымоту,
Што для казуркі — бясконцасць.

Ён паралізаваны,
І мне нашмат лягчэй
Яго да кроплі выпіць
У гэтым дзённым сне.

Амар СЯГУНА

Засмучаны

Адзінокі, пасярод поля
Я апрацоўваю сухую зямлю.

Яна арашаецца толькі
Кроплямі маіх слёз,
Што павольна сцякаюць.
А вакол — муміі.
І ў галаве гучыць
Саркастычны смех.

На мяне насоўваецца
Вялікая чорная хмара,
Пачынаецца непагадзь,
І я кідаюся наўцёкі.
Праводжу ноч
У пошуках прытулку
І спадзяюся,
Што зменіцца сезон,
І вецер сціхне.

Сказалі мне

Сказалі мне,
што жыццё як сцэна:
падымаецца заслона,
пачынаецца дзея;
а потым

усё зачыняецца
і адчыняецца зноў.

Новы сезон,
новыя акцёры...
А як жа я?

Сказалі мне,
што мной карыстаюцца
як манетай:
разменьваюць,
а потым бяруць іншую,
такую ж, як і я,
сказалі мне.

Эйдрыен ГРЫМА

Усё ўзаемазвязана

Ну, а калі прыйшоў дождж,
То нішто не магло спыніць яго.
Ні цішыня, ні біццё сэрца.
І чакалі мы, што возера працягне
Свае доўгія рукі,
Паглыне берагі і палі,
Святло дзённае.

І воды змылі ўсё:
Зерне, якому мы так радаваліся,
Бульбу, увесь пасеў.
Мы паспрабавалі зразумець,
Што зрабілі не так,
Зварнуліся да Пачамаме,
Да неба, да Тытыкакі,
Да душаў нашых памерлых;
Спыталі, чым жа мы маглі
Парушыць пагадненне,

Якое аб'ядноўвае нас
З пачатку светаўтварэння.

Потым чакалі,
Што дождж спыніцца,
І жывое возера
Адступіць ад далін і палёў.
Хто яднанне парушыў —
Загладзіў шкоду.
І сабраліся мы ў палях,
Каб папрасіць прабачэння.
Усё ёсць таямніца,
Усё ёсць гармонія
З небам, з жывёламі,
З Пачамамай,
Паміж намі,
У нашых сэрцах —
Да наступных узрушэнняў.

А заўтра новы дзень;
Наступны год, новы год.
Пуна не баіцца.
«Пачамама корміць нас».
Пакуль услед за засухай
Ізноў не прыйдзе дождж.

Джордж ПЯРЭСА

Паэзія гэта...

Перакладчыцы Яне Псайле

Бывае, што паэзія, як ветрык,
Калышацца ўсмешкай на вуснах.
Бывае, што яна як пагляд,
Поўны запалу,
Пабліскае на вейках і ў вачах.

Бывае, што яна —
Ад здзіўлення адкрытыя вусны.
Бывае таксама, што паэзія —
І плач, і смех.
А можа, і ўсё разам.
Бывае, што яна —
Пітво і ежа,
Якімі насыціцца ніяк не можаш.
А часам яна —
Стук сэрца,
Што выбіўся з рытму.
Яшчэ бывае, што паэзія —
Абурэнне і лютасць,
Ды абрыдлыя словы.

А часам яна
Таго, што было сказана, не выказвае.
Толькі маўчанне і цішыня.
І так бывае.

Некранутыя святлом

Калі змоўклыя птушкі
Бачаць толькі пустую цемру,

А стомлены вецер
Заціхае ў дрымотнай лістоце
І рассеяныя сны
Пачынаюць збірацца
На сваё ўсяночнае трыванне,
Я лунаю, як пастаральная мелодыя
Па блакітных берагах тваіх думак,
А маё скупое бязмоўе прагне
Абуджэння патаемных слоў,
Некранутых святлом.

Чарльз КАЛЕЙРА

Выгляні, месяц!

Не закрываюць неба
Больш шчыльных аблокі
Самотнай шэрай коўдрай
Без радасці святла.
З'явілася нам ззянне
Бязмежнаю красою —
Цяжкіх і змрочных хмараў
Парваўся тоўсты пласт,

З аблокаў, што як вокны,
Расчыненыя наросхрыст,
Глядзіць пяшчотна месяц,
Нібыта ўпершыню:
Паміж зямлёй і небам
Той дыск доўгачаканы
Чароўным пылам срэбра
Наш абсыпае свет.

Працягвай жа выглядваць,
Пудоўнае свяціла!
Начэй халодных, цёмных
Самоту праганяй,
Што злосна нападае
У адчайную часіну,
Калі ў душы згасаюць
Праменьчыкі надзей.

Імануэль МІФСУД

Кветку сарві і хаціну пастаў,
або Забава долара

Кветку сарві і хаціну пастаў;
Дрэва ссячы новы дом збудаваць;
Крыху прайдзіся і вілу ўзвядзі;
Больш не павінна нішто турбаваць.

Некалькі крокаў — і ўзведзены гмах;
Высі асвойвай, аблокі крані;
І не турбуйся, як знішчыў палі, —
Страчана толькі драбніца зямлі.

Бераг наведай, куток свой знайдзі,
Домік для чоўна збудуй на скале;
Мора таксама да рук прыбяры —
Да мечаноса не варта спраў мець.

Мора навясіцца — не заўважай.
Ты гэтаксама ўзбярыся вышэй:
Вежу збудуй і ўзідзі на яе,
Працай удосталь нацешся сваёй.

Слухай жа тое, што кажуць табе:
Доўга ля мора не трэба гуляць.
Некалькі метраў ад вілы... То я
Стаў бы глыбокі басейн будаваць.

Лепей пра мора наогул забыць,
Тут паглядзець — звар'яцела яно:
Ранкам пад сонцам ды ў цемры начной
Процьма медуз насяляе яго.

Кветку сарві і хаціну пастаў.
Я ў гэтым кемлю — мяне ты ўважай;
Ну, а як справу закончыш сваю —
Можаш глыбока ўздыхнуць і сканаць.

З мальційскай.
Пераклад Рагнеда МАЛАХОЎСКАГА

Заўважана здалёк

З творчасцю беларускага мастака Сяргея Цімохава (1960—2012) сёння амаль няма магчымасці пазнаёміцца. Зрэдку яго работы дэманструюцца ў розных зборных экспазіцыях, лічаныя выявы карцін змешчаны на анлайн-платформе Artcenter.by і на сайце Мастоцкай галерэі «Беларт», а яшчэ можна знайсці альбом рэпрадукцый, выпушчаны Выдавецкім домам «Звязда» ў 2013 годзе на беларускай і рускай мовах (складальнік — Вольга Арцюхова, дачка мастака). Аднак нядаўна мінская галерэя DK, якая ў асноўным прэзентуе на працоўкі маладых мастакоў, парадавала аматараў творчасці Сержука Цімохава выстаўкай яго графікі. Праект будзе даступны да 21 красавіка.

Будучы майстар станковага жывапісу і графікі, манументальна-дэкаратыўнага мастацтва нарадзіўся ў 1960 годзе ў вёсцы Кротаў Гомельскай вобласці. У 1979-м скончыў Мінскае мастацкае вучылішча (сённяшняя «Глебаўка»), у 1984-м — Беларускае дзяржаўнае тэатральна-мастацкае інстытут (сучасная Акадэмія мастацтваў), дзе вучыўся на кафедры манументальна-дэкаратыўнага мастацтва. Працаваў на віцебскім камбінаце «Мастацтва», пэўны час быў дырэктарам полацкай галерэі «Рыса». З 2007 года з’яўляўся намеснікам

старшыні па выставачай дзейнасці ў Беларускім саюзе мастакоў. Сяргей Цімохаў шмат гадоў удзельнічаў у розных выстаўках і конкурсах у Беларусі і за мяжой, між тым і сам арганізоўваў, курыраваў выставачныя праекты — калектывныя і асабістыя. Шматлікія творы аўтара ўвайшлі ў зборы розных галерэй, музеяў і прыватных калекцый.

Спадчына Сяргея Цімохава даволі багатая: ён звяртаўся да розных тэм, да таго ж вылучаюцца розныя перыяды яго творчасці. Мастак працаваў у рэалістычным кірунку, эксперыментаваў у абстрактным жывапісе, шукаў уласны стыль у фігуратыўным мастацтве. «Яго творчасць адрознівалася віртуозным спалучэннем абстракцыі і рэалізму, а мастацкі почырк быў самабытны і арыгінальны, — падкрэсліваюць у галерэі DK. — Сяргук Цімохаў эксперыментаваў з рознымі тэхнікамі і выявамі, імкнуўся сумясціць лініі, плямы і колеры ў адзінае цэлае, выкарыстоўваючы пры гэтым авангардныя прыёмы і тэхнікі сучаснага мастацтва. Ён глыбока разважаў аб каранях беларускай

культуры і аб узаемадзеянні чалавека з прыродай».

Выстаўка графікі аб’ядноўвае розныя этапы творчасці аўтара (крыху шкада, што ні год стварэння, ні назвы, дзе яны меліся, не пазначаны). У экспазіцыі — сюжэты, прысвечаныя гісторыі і міфалогіі, работы, якія апяваюць прыгажосць жанчыны. Мінімалістычная і лаканічная, каларыстычна адметная графіка, поўная сімвалаў, якія чакаюць разгадкі. Галоўнае ж, на што варта звярнуць увагу не знаёмага з творчасцю Сяргея Цімохава гледача — мастак у самых розных работах разважаў на тэму язычніцтва. Здаецца, ледзь не з самага пачатку ён вызначыўся са сваім шляхам і не збочваў з яго, быў упэўнены ў правільнасці выбару. Яго творы пазнавальныя ў тым ліку дзякуючы гэтаму. Ад сюжэта да сюжэта ён выбудоўваў асаблівы свет, не падобны на тыя, што прапаноўвалі іншыя мастакі. Правілы, якія аўтар замацоўваў у гэтым свеце, асаблівасці прасторы і часу, адносіны да чалавека і прыроды, выяўленыя ў тым ліку ў графіцы, сведчаць пра цудоўны мастацкі густ і арыгінальны погляд на жыццё і мастацтва.

гадоў, заўважыў для сябе: кожны раз яны выклікаюць вау-эфект. Захапляць і дарыць настрой — асноўная задача мастацтва. Здаецца, мы справіліся з ёй.

Сам Сяргук Цімохаў імкнуўся зачараваць: ён лічыў, што твор сярод мноства іншых павінен быць прыкметным гледачом яшчэ здалёк. Змест нібыта другасны — спачатку назіральніка павінны зачэпіць фармальнае рашэнне, колеры палатна ці графічнага ліста. Натуральна, пасля пачынаецца асэнсаванне, спробы знайсці адказы на пытанні, што, несумненна, узнікаюць. Мастак не бачыў неабходнасці ў тым, каб чалавек

— Самае галоўнае для творцы — заставацца актуальным, — адзначыў падчас адкрыцця выстаўкі сын мастака Глеб Цімохаў. — Калі ішла падрыхтоўка экспазіцыі і падбіраліся работы, а многія з іх мы не бачылі на працягу нават некалькіх

зразумеў аўтарскую задуму. Увага гледача да карціны і знаходжанне ім сваіх сэнсаў, уласнага разумення — вось што ў гэтым рэчышчы было каштоўна для таленавітага жывапісца і графіка.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

зваротная сувязь

У вясновых рытмах

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы. У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты», у якім аўтар расказвае пра вядомых айчынных літаратараў. У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча — сустрэча з краязнаўцам, укладальнікам кнігі твораў ураджэнцаў Мёршчыны

«На падкове Дзвіны» Леанідам Матэленкам. Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — старонкі рамана Фёдора Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — роман Івана Чыгірынава «Плач перапёлкі» (у выкананні Маргарыты Захарыя). У праграме «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Анатоля Грачанікава. У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апавяданні

айчынных і замежных аўтараў. Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх. Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа». У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

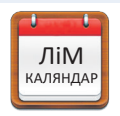
31 сакавіка — на творчую сустрэчу з паэтэсай Лізаветай Палеес, якая адбудзецца ў Яўрэйскім культурным цэнтры (вул. В. Харужай, 28). Пачатак у 15.00.

3 красавіка — у Дом літаратара (вул. Фрунзэ, 5, к. 206) на ўрачыстае падвядзенне вынікаў літаратурнага конкурсу «Славянскі калейдаскоп», прысвечанага Дню яднання

народаў Беларусі і Расіі. Пачатак у 15.00.

4 красавіка — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Аўтограф» (вул. Карбышава, 42). Пачатак у 18.00.

5 красавіка — у Цэнтральную бібліятэку імя Я. Купалы (вул. В. Харужай, 16) на адкрыццё літаратурна-музычнага фестывалю «Русь і Белая Русь — адзіныя!». Пачатак у 15.00.

24 сакавіка 75-годдзе адзначае Уладзімір Саламаха.
30 сакавіка 75-годдзе святкуе Іван Юркін.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзіямава
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказы сакратар — 377-99-73
аддзель крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку 28.03.2024 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 695

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 592
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцензуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

